

**МАТЕРІАЛИ КРУГЛОГО СТОЛУ
«ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ
ПІДТРИМКИ МОЛОДІ
З ОБМЕЖЕНИМИ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ:
ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНА/ГРУЗІЯ»**

მრგვალი მაგიდის

**"სოციალური და ფსიქოლოგიური მხარდაჭერის ტექნოლოგიები
შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდებისთვის:
გამოცდილება და თანამშრომლობის პერსპექტივები უკრაინა / საქართველო"
მასალების შეგროვება**

**В рамках XXIII Всеукраїнської щорічної науково-практичної конференції
«Могилянські читання – 2020:
Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний,
національний та регіональний аспекти»**

**XXIII-ე სრულიად უკრაინული ყოველწლიური სამეცნიერო-პრაქტიკული
კონფერენციის "მოჰილას საკითხავები-2020
საზოგადოებაში განვითარების გამოცდილება და ტენდენციები უკრაინაში:
გლობალური, ეროვნული და რეგიონალური ასპექტები"**

УДК 364.62-053.6-056.26(477+479.22)

Друкується за ухвалою вченої ради Чорноморського національного університету імені Петра Могили (протокол № 3 від 11.03.2021 року).

Рецензенти:

Швалб Ю. М. – доктор психологічних наук, професор кафедри соціальної роботи Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Каневський В. І. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Матеріали круглого столу «Технології соціально-психологічної підтримки молоді з обмеженими функціональними можливостями : досвід та перспективи співпраці Україна/Грузія». – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. – 106 с.

Редакційна колегія:

Норд Г. Л., доктор економічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту післядипломної освіти Чорноморського національного університету імені Петра Могили;

Опанасенко Л. А., начальник Навчально-наукового центру соціально-психологічної підтримки, професійного розвитку та сприяння працевлаштуванню Чорноморського національного університету імені Петра Могили;

Партенадзе О. В., старший викладач Навчально-наукового центру соціально-психологічної підтримки, професійного розвитку та сприяння працевлаштуванню Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

У матеріалах круглого столу викладено результати досліджень з актуальних питань соціально-психологічної підтримки молоді з обмеженими функціональними можливостями, зокрема: розробки та упровадження авторського психологічного інструментарію, сприяння соціальній активності та розширенню особистісних ресурсів для самореалізації, супроводу професійного становлення. Представлені науково-практичні напрацювання дослідників будуть корисні психологам-науковцям, фахівцям-практикам, представникам недержавних громадських організацій, а також усім, хто цікавиться проблемами сучасної психології та її розвивальним потенціалом.

Матеріали опубліковано в авторській редакції.

ЗМІСТ

შინაარსი

ПЕРЕДМОВА

წინასიტყვაობა

7

СПІКЕРИ КРУГЛОГО СТОЛУ

მრგვალი მაგიდის სპიკერები

9

ЧАСТИНА 1. ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ УЧАСНИКІВ КРУГЛОГО СТОЛУ

ნაწილი 1. მრგვალი მაგიდის მონაწილეების აბსტრაქტები

15

Bazilenko Anastasiia, Talanchuk Iryna. Organization of educational process for individuals with special educational needs at university "Ukraine"

ანასტასია ბაზილენკო, ირინა ტალანჩუკ. საგანმანათლებლო პროცესის ორგანიზება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე პირთათვის უნივერსიტეტში "უკრაინა"

15

Берідзе Кетеван. Досвід надання психологічної допомоги особам з обмеженими функціональними можливостями психологічною клінікою Батумського державного університету імені Шота Руставелі

ქეთევან ბერიძე. შეზღუდული ფუნქციონალური დარღვევების მქონე პირების ფსიქოლოგიური დახმარების გამოცდილება ბსუ-ს ფსიქოლოგიის კლინიკაში

18

Буй Дарія. Проблема формування психологічних меж і психологічного простору у молоді з інвалідністю

დარია ბუი. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდებში ფსიქოლოგიური საზღვრებისა და ფსიქოლოგიური სივრცის ფორმირების პრობლემა

20

Давиденко Ганна. Організація супроводу студентів з особливими освітніми потребами як важлива складова інклюзії у вищій школі

განა დავიდენკო. განსაკუთრებული საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე სტუდენტების მხარდაჭერა, როგორც უმაღლესი განათლების ინკლუზიის მნიშვნელოვანი კომპონენტი

24

Деркач Анна, Шликова Ольга. Онлайн-групи підтримки студентської молоді з інвалідністю у діяльності психологічної служби закладу вищої освіти

ანა დერკაჩ, ოლგა შლიკოვა. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე სტუდენტთა ონლაინ მხარდაჭერის ჯგუფები უმაღლესი განათლების ფსიქოლოგიური სამსახურის საქმიანობაში

27

Захарова Лада, Сараєва Наталія. Дослідження потреб у соціально-психологічному супроводі молоді з інвалідністю	
ლადა ზახაროვა, ნატალია სარაევა. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდების სოციალურ-ფსიქოლოგიური დახმარების საჭიროებების კვლევა	30
Какабадзе Тома. Соціальна активність грузинської молоді з обмеженими функціональними можливостями	
თომა კაკაბაძე. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე საქართველოს ახალგაზრდობის სოციალური საქმიანობა	34
Келенджеридзе Мариам. Эмоциональные особенности ребенка с задержкой в развитии	
ქელენჯერიძე მარიამ. ემოციური მახასიათებლები განვითარების შეფერხების მქონე ბავშვებში	37
Литва Людмила. Новели законодавства України у правовому забезпеченні підтримки людей з інвалідністю	
ლიუდმილა ლიტვა. უკრაინის კანონმდებლობა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა დახმარების სამართლებრივი უზრუნველყოფის შესახებ	39
Львовчкіна Антоніна. Процес включення молодих людей з інвалідністю у соціальний простір	
ანტონინა ლიევიჩკინა. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდების სოციალურ სივრცეში ჩართვის პროცესი	43
Лисенкова Ірина, Уваєва Ольга. Опитувальник суїцидального ризику	
ირინა ლისენკოვა, ოლგა უვაევა. თვითმკვლელობის რისკის კვლევა ახალგაზრდებში	45
Люта Леся. Проблематика свободи у сфері соціальної роботи	
ლესია ლიუტა. თავისუფლების პრობლემა სოციალური მუშაობის სფეროში	48
Надвичина Тетяна. Реабілітація студентів з особливими потребами у ЗВО: проблеми та перспективи їх вирішення	
ტატიანა ნადვინიჩნა. სპეციალური საჭიროების მქონე სტუდენტების რეაბილიტაცია უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში: პრობლემები და მათი გადაწყვეტის პერსპექტივები	51
Опанасенко Людмила. Використання профорієнтаційних та трансформаційних ігор у процесі надання психологічних послуг молоді з інвалідністю	
ლიუდმილა ოპანასენკო. პროფორიენტაციისა და ტრანსფორმაციის თამაშების გამოყენება ფსიქოლოგიურ მომსახურებებში შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ახალგაზრდებისთვის	54
Партенадзе Оксана. Особливості впровадження психологічною	57

службою ЗВО інтерактивної психологічної технології розвитку особистісно-професійних компетентностей зі студентами з обмеженими функціональними можливостями

ოკსანა ფარტენაძე. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე სტუდენტებთან პიროვნულ-პროფესიონალური კომპეტენციების განვითარების ტექნოლოგიის უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების ფსიქოლოგიური სამსახურის დანერგვის მახასიათებლები

Саковська Вікторія. Психологічні маркери хікікоморі в осіб юнацького віку з обмеженими функціональними можливостями в умовах карантинних обмежень

ვიქტორია საკოვსკა. "ჰიკიკომორის" ფსიქოლოგიური მარკერები შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოზარდებში საკარანტინო შეზღუდვებით

59

Тищенко Лілія. Психологічна проблема тілесності особистості в ситуації функціонального обмеження

ლილია ტიშჩენკო. პიროვნების სხეულობრივობის

ფსიქოლოგიური პრობლემა ფუნქციური შეზღუდვის პირობებში

62

Швалб Юрій. Психологічні компоненти соціального благополуччя людей з інвалідністю

იური შვალბ. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა

სოციალური კეთილდღეობის ფსიქოლოგიური კომპონენტები

65

ЧАСТИНА 2. ПРЕЗЕНТАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДАЧІВ **ნაწილი 2. სპიკერების პრეზენტაციის მასალები**

68

Давиденко Ганна, Базиленко Анастасія, Таланчук Ірина.
Organization of Educational Process for Individuals with Special Educational Needs at UNIVERSITY "UKRAINE"

განა დავიდენკო, ანასტასია ბაზილენკო, ირინა ტალანჩუკ.

საგანმანათლებლო პროცესის ორგანიზება სპეციალური

საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე პირთათვის

უნივერსიტეტში "უკრაინა"

68

Опанасенко Людмила, Захарова Лада, Сараєва Наталія.

Супровід студентів з особливими освітніми потребами в

Чорноморському національному університеті імені Петра Могили

ლიუდმილა ოპანასენკო, ლადა ზახაროვა, ნატალია სარაევა.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე

სტუდენტების მხარდაჭერა პეტრო მოგილას სახელობის შავი

ზღვის ეროვნული უნივერსიტეტში

75

Партенадзе Оксана. Презентація україно-грузинського проєкту

81

<p>психологічної підтримки молоді з інвалідністю та їх родин «Долаючи бар'єри» ოკსანა ფარტენაძე. პრეზენტაცია უკრაინულ-ქართული სოციალური პროექტის ფსიქოლოგიური დახმარების შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდების და მათი ოჯახებისათვის "ბარიერების გადალახვა" Львовчкіна Антоніна. Екопсихологічні основи соціальної роботи із людьми з інвалідністю ანტონინა ლიევოჩკინა. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებთან სოციალური მუშაობის ეკოფსიქოლოგიური საფუძვლები</p>	85
<p>Литва Людмила. Новели законодавства України у правовому забезпеченні підтримки людей з інвалідністю ლიუდმილა ლიტვა. უკრაინის კანონმდებლობა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა დახმარების სამართლებრივი უზრუნველყოფის შესახებ</p>	87
<p>Тищенко Лілія. Параметри успішного особистісно-професійного становлення молоді з обмеженими можливостями здоров'я в процесі навчання: прикладні аспекти психологічного супроводу ლილია ტიშჩენკო. უნარშეზღუდული ახალგაზრდების წარმატებული პიროვნული და პროფესიონალური ფორმირების პარამეტრები სწავლის პროცესში: ფსიქოლოგიური მხარდაჭერის გამოყენებითი ასპექტები</p>	89
<p>Берідзе Кетеван. Досвід надання психологічної допомоги особам з обмеженими функціональними можливостями психологічною клінікою Батумського державного університету імені Шота Руставелі ქეთევან ბერიძე. შეზღუდული ფუნქციონალური დარღვევების მქონე პირების ფსიქოლოგიური დახმარების გამოცდილება ბსუ-ს ფსიქოლოგიის კლინიკაში</p>	94
<p>Какабадзе Тома. Соціальна активність грузинської молоді з обмеженими функціональними можливостями თომა კაკაბაძე. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე საქართველოს ახალგაზრდობის სოციალური საქმიანობა</p>	97
<p>РЕЗОЛЮЦІЯ КРУГЛОГО СТОЛУ მრგვალი მაგიდის რეზოლუცია</p>	104
<p>ФОТОМАТЕРІАЛИ КРУГЛОГО СТОЛУ მრგვალი მაგიდის ფოტო მასალები</p>	105

ПЕРЕДМОВА

წობის ოცნება

Молодь з обмеженими функціональними можливостями та їхні сім'ї – дуже вразлива соціальна група, яка гостро потребує піклування держави. Особливо нагальними постають питання підвищення якості їхньої життєдіяльності, рівного доступу до соціально важливих ресурсів для нормального та повноцінного функціонування у суспільстві, психологічної підтримки в ситуації браку особистісних ресурсів.

Загальновідомим є той факт, що упровадження інклюзії позначається не тільки суттєвим зрушенням проблеми соціалізації молоді з інвалідністю, а й супроводжується низкою архітектурних, економічних та соціальних перешкод. Як результат – юнаки і дівчата з інвалідністю, навіть по досягненню повноліття, залишаються, на жаль, не достатньо включеними у соціальне життя: не підготовленими до викликів світу дорослих та залежними від оточення, навіть коли спроможні жити та діяти без опіки близьких.

Особливі труднощі життєдіяльності молоді з інвалідністю пов'язані з питаннями професійного розвитку і подальшого працевлаштування. Не маючи достатнього особистого ресурсу для їхнього подолання, не відчуваючи актуальної соціальної підтримки та допомоги, юнаки і дівчата уникають активної взаємодії та з часом потрапляють у «полон» соціальної ізоляції. Зазначена ситуація гостро ними переживається та призводить до зневіри у власних силах і перспективах, розвитку комплексів неповноцінності, проявів депресії. Страждає молодь, а разом з нею страждають батьки, які не знають, як допомогти дорослим дітям.

Цілком ймовірно, що повністю вирішити окреслені вище проблеми не завжди можна, проте сприяти їхньому розв'язанню необхідно. Переконані, що одним із найбільш перспективних векторів у цьому аспекті постає своєчасна та ефективна соціально-психологічна підтримка. Щиро сподіваємося на силу синергії досвіду науковців і практиків України та Грузії з цього питання, представленого у матеріалах круглого столу.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდები და მათი ოჯახები – სოციალური ჯგუფი, რომელსაც ძალიან სჭირდება მთავრობის მზრუნველობა. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესება, საზოგადოებაში სრული ფუნქციონირება, სოციალური და ფსიქოლოგიური დახმარება.

ინკლუზიის შემოღება ასოცირდება როგორც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდების სოციალიზაციის პრობლემებთან, ასევე სხვადასხვა არქიტექტურულ, ეკონომიკურ და სოციალურ ბარიერებთან. ამის შედეგად, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდები სრულწლოვანების შემდეგაც ნაკლებად რჩებიან სოციალურ ცხოვრებაში.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდებისთვის განსაკუთრებული სირთულეები ასევე ასოცირდება პროფესიულ მომზადებასთან და შემდგომ დასაქმებასთან. ამ სირთულეების გადასაღებად საკმარისი პირადი რესურსების არქონა, ფაქტობრივი სოციალური დახმარების მიღების გარეშე ისინი თავს არიდებენ სხვებთან აქტიურ კომუნიკაციას და საბოლოოდ ხვდებიან სოციალური იზოლაციაში. ეს სიტუაცია იწვევს ნეგატიურ ემოციურ განცდას და საკუთარი ძალებისა და მომავლის იმედგაცრუებას. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდებთან ერთად განიცდიან მათი მშობლებიც, რომლებმაც არ იციან როგორ დაეხმარონ ზრდასრულ ბავშვებს.

მნიშვნელოვანია ძალისხმევის გაერთიანება ჩამოთვლილი პრობლემების მოგვარებაში. ამიტომ, ამ ასპექტში ერთ-ერთი ყველაზე პერსპექტიული ვექტორია დროული და ეფექტური სოციალური და ფსიქოლოგიური დახმარება და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდების ფსიქოლოგიური კეთილდღეობის ფორმირება.

უკრაინისა და საქართველოს მეცნიერებისა და პრაქტიკოსების მიერ ამ პრობლემების გადაჭრის გამოცდილება და მეთოდები წარმოდგენილია მრგვალი მაგიდის მასალებში.

СПІКЕРИ КРУГЛОГО СТОЛУ

მრგვალი მაგიდის სპიკერები

თანამშრომლობის მიზართვლებები უკრაინა / საქართველო შებენიული შესაძლებლობის მქონე ასაღვანოებისათვის მალალი ხარისხის სოციალურ-ფსიქოლოგიური ხერვისების მიწოდებაში

НАПРЯМКИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНА/ГРУЗІЯ У НАДАННІ ЯКІСНИХ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ

ГАННА НОРД
განნა ნორდ

директор Інституту післядипломної освіти та підвищення кваліфікації Чорноморського національного університету імені Петра Могили, голова ГО "Майстерня добра", доктор економічних наук, професор

ევროპის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, პეტრო მოვილას სახელობის შავი ზღვის ეროვნული უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტის განათლებისა და პროფესიული განვითარების ინსტიტუტის დირექტორი, საზოგადოებრივი ორგანიზაციის "კეთილი საქმეების ხერვისე"-ს უფროსი

12.12.20

შებენიული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური კეთილდღეობის ფსიქოლოგიური კომპონენტები

12.12.20

ПСИХОЛОГІЧНІ КОМПОНЕНТИ СОЦІАЛЬНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

ЮРІЙ ШВАЛБ
იურიი შვალბ

доктор психологічних наук, професор, завідувач лабораторії екологічної психології Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України

ფსიქოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, უკრაინის ჯ.ს.კოსტოკის სახელობის პედაგოგიურ მეცნიერებათა აკადემიის ფსიქოლოგიის ინსტიტუტის ეკოლოგიური ფსიქოლოგიის ლაბორატორიის უფროსი

შებენიული ფუნქციონალური დარღვევების მქონე პირების ფსიქოლოგიური დახმარების გამოცდილება ბსუ-ს ფსიქოლოგიის კლინიკაში

12.12.20

ДОСВІД НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБАМ З ОБМЕЖЕНИМИ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ПСИХОЛОГІЧНОЮ КЛІНІКОЮ БАТУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ШОТА РУСТАВЕЛІ

КЕТЕВАН БЕРІДЗЕ
ქეთევან ბერიძე

асоційований професор департаменту соціологічних наук, академічний доктор психології, координатор Психологічної клініки Батумського державного університету імені Шота Руставелі

ქეთევან ბერიძე, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფსიქოლოგიური კლინიკის კოორდინატორი, სოციალურ მეცნიერებათა დეპარტამენტის ასოცირებული პროფესორი

შებლუდული შესაძლებლობის მქონე კოლეჯის სტუდენტების პროფორიენტაცია და დასაქმების ხელშეწყობა

12.12.20

ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ТА СПРІЯННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЮ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ З ОБМЕЖЕНИМИ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

ЦІАЛА ТУГУШІ ციალა ტუღუში

член міждисциплінарної групи відділу інклюзивного розвитку Департаменту міжнародних відносин і стратегічного розвитку Міністерства освіти, науки, культури і спорту Грузії, викладач департаменту психології Батумського державного університету імені Шота Руставелі საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს საერთაშორისო ურთიერთობებისა და სტრატეგიული განვითარების დეპარტამენტის ინკლუზიური განვითარების სამსახურთაშორის მულტიდისციპლინური გუნდის წევრი, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფსიქოლოგიის დეპარტამენტის ლექტორი

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე სტუდენტების მხარდაჭერა, როგორც უმაღლესი განათლების ინკლუზიის მნიშვნელოვანი კომპონენტი

12.12.20

ОРГАНІЗАЦІЯ СУПРОВОДУ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ІНКЛЮЗІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

ГАННА ДАВИДЕНКО განნა დავიდენკო

доктор педагогічних наук, професор, проректор з науки та міжнародної діяльності Університету "Україна", директор Вінницького інституту Університету "Україна", голова ради ГО "Соціальна перспектива" პედაგოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, უნივერსიტეტის "უკრაინა"-ს მეცნიერებისა და საერთაშორისო ურთიერთობების პრორექტორი, "უკრაინა"-ს უნივერსიტეტის ვინიციის ინსტიტუტის დირექტორი, არასამთავრობო ორგანიზაცია "სოციალური პერსპექტივის" გამგეობის თავმჯდომარე

საგანმანათლებლო პროცესის ორგანიზება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე პირთათვის უნივერსიტეტის "უკრაინა"-ში.

ORGANIZATION of EDUCATIONAL PROCESS for INDIVIDUALS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS at UNIVERSITY "UKRAINE"

ANASTASIIA BAZILENKO

ანასტასია ბაზილენკო

Head of department of social work University "Ukraine", candidate of psychological sciences

ფსიქოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი, უნივერსიტეტის "უკრაინა"-ს სოციალური მუშაობის დეპარტამენტის უფროსი.

IRYNA TALANCHUK

ირანა ტალანჩუკ

Head of the presidential service of University "Ukraine"

ფსიქოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი, უნივერსიტეტის "უკრაინა"-ს სოციალური მუშაობის დეპარტამენტის უფროსი.

შებლუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდების
სოციალურ სივრცეში ჩართვის პროცესი
ПРОЦЕС ВКЛЮЧЕННЯ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ
З ІНВАЛІДНІСТЮ У СОЦІАЛЬНИЙ ПРОСТІР

12.12.20

АНТОНІНА ЛЬОВОЧКІНА
ანტონინა ლიევოჩკინა

დოქორ პსიხოლოგიჩნის ნაუკ, პროფესორ კაფედრი სოციალნოი რობოტი
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ფსიქოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, კიევის ტარას შევჩენკოს
სახელობის ეროვნული უნივერსიტეტის სოციალური მუშაობის
დეპარტამენტის დოცენტი

ფსიქოთერაპიული პრაქტიკის ამბივალენტურობა
АМБІВАЛЕНТНІСТЬ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОЇ ПРАКТИКИ

12.12.20

ГУРАМ ЧАГАНОВА
გურამ ჩაგანავა

დოქორ პსიხოლოგიჩნის ნაუკ, პროფესორ,
завідувач департаменту соціальних наук
Батумського державного університету імені Шота Руставелі

ფსიქოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, ბათუმის
შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სოციალურ
მეცნიერებათა დეპარტამენტის უფროსი

თავისუფლების პრობლემა სოციალურ მუშაობაში
ПРОБЛЕМАТИКА СВОБОДИ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

12.12.20

ЛЕСЯ ЛЮТА
ლესია ლიუტა

კანდიდატ სოციოლოგიჩნის ნაუკ, დოცენტ, завідувач კაფედრი სოციალნოი რობოტი
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

სოციოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი, დოცენტი, კიევის ტარას
შევჩენკოს სახელობის ეროვნული უნივერსიტეტის სოციალური
მუშაობის დეპარტამენტის უფროსი

12.12.20

უნარშენლუდული ახალგაზრდების წარმატებული პიროვნული და პროფესიონალური ფორმირების პარამეტრები სწავლის პროცესში: ფსიქოლოგიური მხარდაჭერის გამოყენებითი ასპექტები

ПАРАМЕТРИ УСПІШНОГО ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МОЛОДІ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ'Я В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ: ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ

ЛІЛІЯ ТИЩЕНКО
ლილია ტიშჩენკო

კანდიდატ პსიქოლოგიური ნაუკ, დოცენტ კაფედრი პრაქტიური პსიქოლოგიი მარიუპოლსკოი დერჟავნი უნივერსიტეტი

ფსიქოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი, მარიუპოლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პრაქტიკული ფსიქოლოგიის დეპარტამენტის დოცენტი

12.12.20

უკრაინის კანონმდებლობა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა დახმარების სამართლებრივი უზრუნველყოფის შესახებ

НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У ПРАВОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПІДТРИМКИ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

ЛЮДМИЛА ЛИТВА
ლიუდმილა ლიტვა

კანდიდატ სოციოლოგიური ნაუკ, დოცენტ კაფედრი სოციალური რიბოტი კიივსკოი ნაციონალური უნივერსიტეტი იმენი ტარასი შევჩენკო

სოციოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი, კიევის ტარას შევჩენკოს სახელობის ეროვნული უნივერსიტეტის სოციალური მუშაობის დეპარტამენტის დოცენტი

12.12.20

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდების თვითრეალიზაციის შესაძლებლობები და სირთულეები საქართველოში

ТРУДНОЩІ ТА МОЖЛИВОСТІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В ГРУЗІЇ

ГІОРГІ КОХРЕЇДЗЕ
გიორგი კოხრეიძე

დირექტორ გრამადსკოი ტელებაჩენია «ადჟარსკა ტელეკომპანია»

საზოგადოებრივი მუშაობის აჭარის ტელევიზიის და რადიოს დირექტორი

უკრაინულ-ქართული სოციალური პროექტის
ფსიქოლოგიური დახმარება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდების
და მათი ოჯახებისათვის "ბარიერების გადალახვა" პროგრამაცია

12.12.20

**ПРЕЗЕНТАЦІЯ УКРАЇНО-ГРУЗИНСЬКОГО
ПРОЕКТУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ
ТА ЇХ РОДИН «ДОЛАЮЧИ БАР'ЄРИ»**

ОКСАНА ПАРТЕНАДЗЕ
ოკსანა ფარტენაძე

психолог, начальник департаменту соціальних проєктів та розвитку гуманітарної будівельної компанії «Авангард», старший викладач навчально-наркового центру соціально-психологічної підтримки, професійного розвитку та сприяння працевлаштуванню Чернівецького національного університету імені Петра Могили, автор та координатор україно-грузинського проєкту «ДОЛАЮЧИ БАР'ЄРИ», координатор ГО «Майстерин добри»

ფსიქოლოგი, შპს "სამშენებლო კომპანია ავანგარდი"-ს სოციალური პროექტებისა და განვითარების დეპარტამენტის თავმჯდომარე, პეტრო შოვილას სახელობის შავი ზღვის უნივერსიტეტი სოციალური და ფსიქოლოგიური დახმარების პროფესიული განვითარების და დასაქმების კვლევისა და ტრენინგის საგანმანათლებლო და სამეცნიერო ცენტრის უფროსი ლექტორი, უკრაინულ-ქართული პროექტის "ბარიერების გადალახვა" ავტორი და კოორდინატორი, არასამთავრობო ორგანიზაციის "კეთილი საქმეების სფერო"-ს წევრი

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდების
სოციალური საქმიანობა საქართველოში

12.12.20

**СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ГРУЗИНСЬКОЇ МОЛОДІ
З ОБМЕЖЕНИМИ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ**

ТОМА КАКАБАДЗЕ
თომა კაკაბაძე

активист з обмеженими можливостями, співзасновник ГО «ЗМІНИ ДЛЯ РІВНИХ ПРАВ», консультант з питань безбар'єрного доступу муніципалітету мерії м. Батумі, координатор проєкту «Центр підтримки та інформаційних послуг підтримки – Аджарія» ГО «КОАЛІЦІЯ ДЛЯ ВІЛЬНОГО ЖИТТЯ»

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდა აქტივისტი, დამფუძნებელი და თავმჯდომარე - ასო "ცვლილებები თანაბარი უფლებებისათვის", კოორდინატორი - მშპ პირთა მხარდაჭერისა და საინფორმაციო უზრუნველყოფის ცენტრში, ადაპტირების კონსულტანტი ქ. ბათუმის მერიაში, TV კერძის სტუდენტი - ფსიქოლოგიის სპეციალობაზე

სპეციალური საჭიროების მქონე სტუდენტების რეაბილიტაცია
უშაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში:
პრობლემები და პერსპექტივები

12.12.20

**РЕАБІЛІТАЦІЯ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ У
ЗВО: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**

ТЕТЯНА НАДВИНИЧНА
ტათიანა ნადვინჩნა

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи, завідувач Психологічної служби Західноукраїнського національного університету

ფსიქოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი, დასავლეთ უკრაინის ეროვნული უნივერსიტეტი ფსიქოლოგიის და სოციალური მუშაობის დეპარტამენტის დოცენტი, ფსიქოლოგიური სამსახურის უფროსი

პროფესიონალიზაციისა და ტრანსფორმაციული თამაშების
გამოყენება ფსიქოლოგიურ მომსახურებებში შეზღუდული
შესაძლებლობების მქონე ახალგაზრდებისთვის

12.12.20

ВИКОРИСТАННЯ ПРОФОРІЕНТАЦІЙНИХ ТА ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ІГОР
ПРИ НАДАННІ ПСИХОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ

ЛЮДМИЛА ОПАНАСЕНКО
ლიუდმილა ოპანასენკო

начальниця навчально-наукового центру соціально-психологічної
підтримки, професійного розвитку та сприяння працевлаштуванню
Чорноморського національного університету імені Петра Могили

პეტრო მოცილას სახელობის შავი ზღვის უნივერსიტეტი სოციალური და
ფსიქოლოგიური დახმარების, პროფესიული განვითარების და დასაქმების,
კვლევისა და ტრენინგის საგანმანათლებლო და სამეცნიერო ცენტრის უფროსი

ОЛЬГА ШЛИКОВА
ოლგა შლიკოვა

психолог, координатор проекту
"Доплячи Бергри" громадської
організації "Майстерня добра"
ფსიქოლოგი, კერძო მოცილას სახელობის შავი ზღვის
უნივერსიტეტი სოციალური და ფსიქოლოგიური დახმარების,
პროფესიული განვითარების და დასაქმების, კვლევისა და
ტრენინგის საგანმანათლებლო და სამეცნიერო ცენტრის უფროსი

ჯგუფების მხარდაჭერა, როგორც ფსიქოლოგიური მხარდაჭერა
შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდებისთვის

ГРУПИ ПІДТРИМКИ ОНЛАЙН
ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ
МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ

АННА ДЕРКАЧ
ანნა დერკაჩ

психолог, викладач навчально-наукового центру
соціально-психологічної підтримки, професійного
розвитку та сприяння працевлаштуванню
Чорноморського національного університету імені
Петра Могили
ფსიქოლოგი, კერძო მოცილას სახელობის შავი ზღვის
უნივერსიტეტი სოციალური და ფსიქოლოგიური დახმარების,
პროფესიული განვითარების და დასაქმების, კვლევისა და
ტრენინგის საგანმანათლებლო და სამეცნიერო ცენტრის უფროსი

ЛАДА ЗАХАРОВА შეისწავლეთ ფსიქოლოგიური დახმარების საჭიროებები
შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდებისთვის

ლადა ზახაროვა

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОТРЕБ У ПСИХОЛОГІЧНОМУ
СУПРОВОДІ МОЛОДІ З ОБМЕЖЕНИМИ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ
МОЖЛИВОСТЯМИ

НАТАЛІЯ САРАЄВА
ნათალია სარაევა

фахівці навчально-наукового центру соціально-
психологічної підтримки, професійного
розвитку та сприяння працевлаштуванню
Чорноморського національного університету
імені Петра Могили

ფსიქოლოგები, კერძო მოცილას სახელობის შავი ზღვის უნივერსიტეტი სოციალური და ფსიქოლოგიური
დახმარების, პროფესიული განვითარების და დასაქმების, კვლევისა და ტრენინგის საგანმანათლებლო და
სამეცნიერო ცენტრის უფროსი

ЧАСТИНА 1
ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ УЧАСНИКІВ
КРУГЛОГО СТОЛУ

ნაწილი 1

მრგვალი მაგიდის მონაწილეების აბსტრაქტები

Anastasiia Bazilenko, candidate of psychological sciences, Head of department of social work University "Ukraine" (Україна)

ანასტასია ბაზილენკო, ფსიქოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი, უნივერსიტეტის "უკრაინა"-ს სოციალური მუშაობის დეპარტამენტის უფროსი

Iryna Talanchuk, Head of the presidential service of University "Ukraine" (Україна)

ირინა ტალანჩუკ, უნივერსიტეტის "უკრაინა"-ს საპრეზიდენტო სამსახურის უფროსი (უკრაინა)

**ORGANIZATION OF EDUCATIONAL PROCESS FOR INDIVIDUALS
WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS AT UNIVERSITY "UKRAINE"**

საგანმანათლებლო პროცესის ორგანიზება სპეციალური
საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე პირთათვის
უნივერსიტეტში "უკრაინა"

Target issue. Today, the social model of a disability lays a claim on a new humanitarian conception of human rights and liberties. It is social, but not medical, model that became the basis for the philosophy of the inclusive education in Ukraine. Thus, the contemporary education in Ukraine requires expansion of its functions, because the inclusive educational process is expected to draw individuals with disabilities to general education establishments. That is why, in addition to the didactic and profession-oriented, the function of personal

fulfillment and social adaptation gains substantial attention. Additionally, we must admit that the contemporary Ukrainian education is characterized by the formally declared integration of inclusive education.

As a matter of fact, in practice, the quantity of Ukrainian children, who study in the inclusive conditions, is rather small. At the same time, the issue of the suggested study is up-to-date due to the fact that today Ukraine has vivid and unique examples of the effective implementation of the principles of inclusive education. Among the institutions that made this is the HEI "Open international university of human development «Ukraine»". In this view, exploration of the experience of the University "Ukraine" in the organization of educational process for individuals with disabilities in higher education institutions of Ukraine will provide implications for the possible solutions to the target issue.

Current research. Recently, the attention of researchers has been mainly concentrated on the issue of the Western experience of the integration of inclusive education (domestic researchers: O. Bezpalko, Ie. Martynova, O. Poliakova, T. Samsonova, N. Shapoval, Ie. Tarasenko, O. Shevtsova; foreign: G. Becker, F. Armstrong, J. Davis, N. Borysova, P. Bourdieu, B. Barber, K. Janx, X. Кербо, M. Crozier, Ph. Crosby, P. Romanova, W. Schmidt, K. Taylor, O. Yarskaia-Smirnova etc.). Separate issues of the higher inclusive education in Ukraine draw the attention of the domestic educators, sociologists, and law professionals. Thus, its legal aspects are being studied by L. Shumna and A. Kolupaieva; social-educational – P. Talanchuk, M. Chaikovskiy, H. Nikulina, S. Litovchenko. However, the issue of specific principles, methods and techniques for the education of the youth with disabilities in Ukraine remains poorly studied in the domestic science, which determines the actuality of the publication. Consequently, the goal of the article is to outline the main forms of organization of educational process in the University "Ukraine" that chose the inclusive way of its activity.

On the basis of technological, engineering and organizational aspects of the inclusive education in the University "Ukraine" the most actual remains the analysis of the didactic issues, advancement of the quality of education of individuals with disabilities, preparation of content, forms and methods of teaching in accordance with their specific problems, search for the ways of alignment of the implementation of the principle of "succession" as one of the main principles of organization of the inclusive educational process in schools and HEI's of Ukraine.

Basic material. According to the Ukrainian Helsinki Human Rights Union and the Ministry of Social Policy of Ukraine, the total number of individuals with disabilities in Ukraine in 2016 (excluding temporally occupied territories of the Crimea and Sevastopol) reached 2 568 532 of people (or 6 % of the total permanent population of the state (42,9 million people), including: people with the I-st group of disabilities – 251 833 individuals; people with the II-nd group of disabilities – 915 891 individuals; people with the III-rd group of disabilities – 1 249 683 individuals; children with disabilities – 151 125 individuals (44 % female, 56 % male). The number of children with disabilities is continuously growing. Only during the year of 2016, the disability status was assigned to 16 thousand of children. More than a quarter of children with disabilities are located in boarding schools and nursing homes, which takes nearly six billion hryvnias of annual expenditures from the state budget. The major part of this money is not spent to meet the needs of the children, but for the maintenance of buildings, payment for natural resources, and payment to the staff of these institutions etc. Statistics indicate that today, Ukraine experiences the problem of formalized or simply declared implementation of the principles of inclusive education. Thus, out of 151 125 children with disabilities, only 2 700 (1,8 %) are educated in the inclusive groups, 5 200 (3,4 %) in special groups, nearly 40 000 (26,5 %) in the boarding schools, and 55 000 (36,4 %) are educated individually.

There are many reasons for such state of affairs. We have analyzed the first results of the implementation of inclusive education in the system of higher education of Ukraine during the recent 5 years and outlined the following challenges and issues: the general lower level of scientific achievements of graduates with disabilities in comparison to the normative students. Causes: peculiarities of the legislature; differences in the academic curricula and requirements in terms of knowledge and skills; insufficient grading system; the functioning of boarding schools and specialized schools that provide education of inadequate level; low self-esteem and motivation-related problems in individuals with disabilities; incompetence, non-objective and biased attitudes of the teaching staff in the system of the general secondary education.

Кетеван Берідзе, асоційований професор, координатор Психологічної клініки Батумського державного університету імені Шота Руставелі (Грузія)

ქეთევან ბერიძე, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფსიქოლოგიური კლინიკის კოორდინატორი, სოციალურ მეცნიერებათა დეპარტამენტის ასოცირებული პროფესორი (საქართველო)

**ДОСВІД НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБАМ З
ОБМЕЖЕНИМИ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ
ПСИХОЛОГІЧНОЮ КЛІНІКОЮ БАТУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ШОТА РУСТАВЕЛІ**

**შეზღუდული ფუნქციონალური დარღვევების მქონე პირების
ფსიქოლოგიური დახმარების გამოცდილება ბსუ-ს
ფსიქოლოგიის კლინიკაში**

ბსუ-ს ფსიქოლოგიის კლინიკა ფუნქციონირებს 4 წელია და ის აწოდებს სხვადასხვა სერვისს, მათ შორის ერთ-ერთი წამყვანი მიმართულება გახლავთ შშმპ ბავშვებთან და ოჯახებთან მუშაობა.

პროცესში ჩართულია პრაქტიკანტი სტუდენტები ფსიქოლოგიის სპეციალობის საბაკალავრო და სამაგისტრო სპეციალობიდან. ჩვენს კლინიკასი მომსახურება ფასიანია, ვინაიდან სახელმწიფო ვაუჩერი არ გვაქვს, ვინაიდან კლინიკის სივრცე არ აკმაყოფილებს სახელმწიფოს მიერ დაწესებულ მოთხოვნებს.

კლინიკის მიზანობა აწყობილია შემდეგი პრინციპით: ტარდება დიაგნოსტიკა, პირველადი გასაუბრება, ინტერვიუ, სუპერვიზორი წერს სამუშაო პროგრამას, ქცევის თერაპევტი მუშაობს ბენეფიციართან პრაქტიკანტებთან ერთად. პრაქტიკანტების მომსახურება უფასოა, შესაბამისად მშობელი იხდის 1 სესიის თანხას, ხოლო ღებულობს 3 სესიის მომსახურებას. მოგეხსენებათ შშმპ ბავშვს ესაჭიროება ბევრი მუშაობა, აქედან გამომდინარე დამატებითი მომსახურება არის სასარგებლო ბავშვისთვის და ოჯახებისთვის მით უმეტეს სოციალურ და ეკონომიკურად რთულ პერიოდში.

გარდა ამისა, მინდა ავღნიშნო, რომ ჩვენი სახელმწიფო ზრუნავს შშმ ბავშვებსა და ოჯახებზე საქართველოში არის სხვადასხვა პროგრამები, რომელიც აფინანსებს მათ მომსახურებას, ამ მხრივ აჭარის რეგიონში დამატებითი პროგრამებიც არის, ვინაიდან აჭარა გახლავთ ავტონომიური რესპუბლიკა. გავეცნოთ სახელმწიფო პროგრამებს, რომელიც აფინანსებს შშმ სერვისის მიწოდებას.

Психологічна клініка Батумського державного університету працює вже 4 роки і надає різні послуги населенню регіону.

Одним із провідних напрямків постає робота з дітьми та сім'ями з обмеженими можливостями. Крім фахівців клініки, до процесу залучаються студенти бакалаврату та магістратури спеціальності «Психологія». Послуги Психологічної клініки є платними, тому що не фінансуються державою, оскільки приміщення в клініці не відповідають вимогам, встановленим стандартам.

Робота клініки організована за таким алгоритмом: проведення первинної співбесіди, постановка діагнозу, розробка корекційної програми, періодичне проведення супервізії, психокорекційна робота за методом поведінкової психотерапії. Послуги студентів безкоштовні, тому батьки дитини з інвалідністю оплачують роботу тільки фахівців клініки, наприклад оплачують 1 заняття, а отримують 3 заняття. Як відомо, робота з дитиною з обмеженими можливостями достатньо тривала у часі, тому додаткові безкоштовні послуги роблять її доступною для багатьох родин, особливо у важкі соціально-економічні часи.

Крім того, хочу зазначити, що наша держава піклується про дітей з обмеженими можливостями та сім'ях в Грузії, існують різні програми, які фінансуються за кошти державного бюджету. Є також додаткові програми в Аджарському регіоні, оскільки Аджарія є автономною республікою. Ознайомитися детальніше з програмами, які фінансують надання послуг дітям та молоді з інвалідністю можна в презентаційних матеріалах.

Дарія Буй, психолог, викладач Навчально-наукового центру соціально-психологічної підтримки, професійного розвитку та сприяння працевлаштуванню Чорноморського національного університету імені Петра Могили (Україна)

დარია ბუი, ფსიქოლოგი, პეტრო მოგილას სახელობის შავი ზღვის უნივერსიტეტის სოციალური და ფსიქოლოგიური დახმარების, პროფესიული განვითარების და დასაქმების, კვლევისა და ტრენინგის საგანმანათლებლო და სამეცნიერო ცენტრის ლექტორი (უკრაინა)

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕЖ І ПСИХОЛОГІЧНОГО ПРОСТОРУ У МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდებში ფსიქოლოგიური საზღვრებისა და ფსიქოლოგიური სივრცის ფორმირების პრობლემა

Формування психологічних меж і психологічного простору є одним із найбільш актуальних практико-орієнтованих питань сучасної психології. До його емпіричного вивчення зверталась плеяда науковців (Д. Винникотт, М. Кляйн, Т. Леві, К. Левін, М. Малер, С. Нартова-Бочавер, Ф. Перлз, О. Силіна, В. Тауск, П. Федерн, З. Фрейд, Е. Хартманн, О. Шамшикова, І. Шаповал та ін.); не згасає інтерес до означеної проблеми і у сучасних учених.

Поняття «межа» запроваджено у психологічну практику представниками психоаналізу. Зокрема, у науковий обіг термін введено З. Фрейдом, для топічного розмежування свідомого, підсвідомого і несвідомого, а потім – для опису і виділення трьох структур психіки: Я, Воно й Над-Я. Поняття «меж Я» запропонував В. Тауск, який пов'язував відчуття змін при шизофренії з ослабленням або втратою меж Я (науковець визначав межі через розуміння власної унікальності і окремоті від інших, а не як структуру підсистеми особистості). У гештальтпсихології (К. Левін, Ф. Перлз) межа є інструментом контакту особистості з середовищем, що дозволяє розширювати можливості особистості і знаходити баланс між собою і світом. Тілесно-орієнтований підхід Т. Леві до розуміння психологічних меж людини передбачає наявність такої межі, яка з одного боку захистить психіку від руйнівних зовнішніх впливів, а з іншого боку – пропустить необхідну для людини енергію.

Психологічні межі – це динамічне психологічне утворення, що відображає ступінь доступності свідомості до зовнішніх відносно неї впливів, воно трансформується у результаті безперервного обміну між зовнішньою і внутрішньою реальністю та виконує необхідні для оптимального функціонування особистості функції.

Особистість, яка не має чіткого усвідомлення власних меж, дає можливість оточенню маніпулювати собою: вона не в змозі відокремити власне «Я» від «Я» іншої людини, намагаючись вирішити завдання, які стоять зовсім не перед нею (безвідповідальність начальника, інфантильність чоловіка, негативні емоції близької людини і та ін.); вона «кидається на амбразуру», намагаючись собою прикрити «проломи» чужої відповідальності (все, без винятку, звалює на себе, приймає незручні для себе рішення, відмовляється від задоволення власних потреб, намагаючись полегшити життя іншим). При порушенні особистих меж людині завжди важко сказати «Ні!», коли на неї тиснуть або щось вимагають (навіть коли це життєво необхідно).

Через низку соціально-психологічних чинників, особливі труднощі у формуванні психологічних меж виникають у молоді з обмеженими функціональними можливостями. На жаль, у практичних психологів, які намагаються розв'язати означену проблему у роботі з цією соціальною категорією клієнтів, бракує якісного психологічного інструментарію, зорієнтованого на продуктивну цілеспрямовану роботу. У зв'язку з цим, було здійснено спробу розробити власний набір тематичних метафоричних та коучингових карт, упровадити його у практику та перевірити ефективність.

Набір авторських метафоричних та коучингових карт «Без меж» був створений для роботи з проблемою особистих меж та факторів, що її зумовлюють (поглядів, переконань, настанов тощо). Картки, які увійшли до набору, настільки захоплюють своїм внутрішнім змістом та поліметафоричністю, що працювати з їхнім використанням постає дуже цікавим, творчим та ефективним процесом взаємодії психолога та клієнта. Наочним прикладом роботи з набором можуть стати вправи «Дослідження» та «Токсичні переконання».

1. Вправа «Дослідження». З метафоричної колоди обираємо одну тематичну карту (карта може розташовуватися перед клієнтом сорочкою вгору або вниз). Максимально «досліджуємо» карту: Що зображено? Які почуття та емоції викликає зображення? Чи є Ви на ньому? Ким або чим могли б бути? Як

би тоді себе почували? Яку ситуацію з життя нагадує це зображення? Як Ви тоді себе почували? Які емоції відчували? А як би хотіли себе почувати? Які дії допомогли б Вам почуватися краще? Що для цього потрібно зробити з зображенням? Що намалювати, додати, прибрати? Як Ви можете це реалізувати в житті? Де і за яких обставин Ви будете використовувати нові навички? Що зміниться, коли Ви будете використовувати ці навички? тощо. Наприкінці вправи клієнту пропонуються рефлексивні запитання, пов'язані з виконанням завдання.

2. Вправа «Токсичні переконання». Для роботи з цією вправою клієнту пропонується набір коучингових карток. На цих картках зазначено «токсичні» переконання, які потенційно можуть постати у життєдіяльності особистості її власним обмеженням. Обговорення змісту карток спрямоване на виявлення найбільш потужного емоційного відгуку у клієнта для побудови продуктивної роботи на наступному етапі. Картки можуть опрацьовуватися за випадковим витягуванням або обиратися свідомо із запропонованого набору. Працюючи з переконаннями, психолог має спонукати клієнта до обговорення актуальних для його запиту питань (наприклад: Хто і коли найчастіше так говорив? Про що цей вислів? З якою метою ці слова були Вам сказані? Які почуття і емоції у Вас виникають, коли Вам так кажуть? Коли ці переконання для Вас стали відображенням поточної ситуації? Що Вам хочеться сказати, коли Ви чуєте ці вирази?). На наступному етапі клієнту пропонується обрати варіанти відповідей на «токсичні» переконання із цього ж набору, за умови, що виділені ним висловлювання будуть для нього максимально комфортними. На заключному етапі варто запропонувати розіграти схожу ситуацію із допомогою психолога, але з позитивним фіналом. Вправа «Токсичні переконання» шляхом невимушеної розмови сприяє формуванню позитивних настанов, а отже суттєво «підживлює» особисті межі.

У роботі з особистими межами молоді з інвалідністю набір карток «Без меж» постає зручним і дієвим інструментом, проте він потребує досвіду консультативної та коучингової практики фахівця-психолога, розуміння ним психологічних особливостей зазначеної соціальної категорії клієнтів. Важливо зауважити на той факт, що позитивні зміни у цьому векторі психологічної допомоги призводять до потужних особистісних трансформацій, проте досягаються вони тільки в умовах систематичної та послідовної взаємодії, а не тільки шляхом використання самого набору карт.

Литература

1. Бисингалиева Ж. А. Роль психологических границ личности в социальнопсихологической адаптации детей с ОВЗ в условиях инклюзивного образования *Актуальные проблемы образовательной инклюзии и социально-психологической интеграции лиц с ограниченными возможностями здоровья*. Киров : Изд-во МЦИТО, 2019. С. 27–30.

2. Габбард Г., Лестер Э. Психоаналитические границы и их нарушения / пер. с англ. К. Немировского. Москва : Независимая фирма «Класс», 2014. 272 с.

3. Леви Т. С. Динамика психологических границ в процессе личностно-развивающей работы, основанной на телесном движении. *Культурноисторическая психология*. 2009. № 1. С. 36–41.

Ганна Давиденко, доктор педагогічних наук, професор, проректор з науки та міжнародної діяльності Університету «Україна», директор Вінницького інституту Університету «Україна», голова ради ГО «Соціальна перспектива» (Україна)
Ганна Давиденко, педагогічний мекенієრებათა დოქტორი, პროფესორი, უნივერსიტეტის "უკრაინა"-ს მекენიერებისა და საერთაშორისო ურთიერთობების პრორექტორი, "უკრაინა"-ს უნივერსიტეტის ვინიცის ინსტიტუტის დირექტორი, არასამთავრობო ორგანიზაცია "სოციალური პერსპექტივის" გამგეობის თავმჯდომარე (უკრაინა)

ОРГАНІЗАЦІЯ СУПРОВОДУ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ІНКЛЮЗІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

**განსაკუთრებული საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე
სტუდენტების მხარდაჭერა, როგორც უმაღლესი განათლების
ინკლუზიის მნიშვნელოვანი კომპონენტი**

Інклюзія у вищій школі реалізується як наслідок послідовного втілення принципів інклюзивного навчання осіб з інвалідністю від дитячого садка до позашкільної освіти, а також ефективного включення осіб з інвалідністю в усі сфери життєдіяльності суспільства. Однак в Україні на сьогодні маємо ситуацію, коли соціальна інклюзія та інклюзивне навчання тільки починають впроваджуватися, а тому не працюють у тій мірі, у якій це потрібно [2, с. 123].

Попри поширення інклюзивної освіти у більшості країн Північної Америки та Європи, досвід інших країн у впровадженні принципів доступного навчання може бути тільки частково використано, адже ситуація, що склалася сьогодні в Україні, потребує власної системи оцінки, а також підходів до розв'язання основних проблем та попередження можливих викликів. Найбільшу цінність за таких обставин становить досвід практичного втілення інклюзивного навчання у системі вищої освіти.

В Україні єдиним закладом вищої освіти, що втілює на практиці принципи інклюзивного навчання у системі вищої освіти, є Університет «Україна», що ось уже майже 20 років надає доступну вищу освіту особам з інвалідністю, а тому має власні визнані теоретичні та практичні напрацювання. До речі, у 2018 р. Університет «Україна» потрапив до Книги

Рекордів України за встановлення рекорду України у категорії «Освіта» – найбільша кількість випускників з інвалідністю в Україні з окремого навчального закладу. У період з 1 липня 2002 р. по 1 липня 2018 р. загальна кількість випускників з інвалідністю склала 9815 осіб.

Інклюзивне навчання у закладах вищої освіти базується на основних досягненнях сучасної педагогічної науки загалом та андрагогіки зокрема. Аналіз світового досвіду імплементації інклюзії свідчить про складність і багатогранність досліджуваної проблеми. Поняття «інклюзія» за такого підходу набуває статусу нової філософії освітньої галузі, що має забезпечити повноцінну участь усіх громадян незалежно від їхніх можливостей у соціальному й культурному житті. Така філософія вибудовується на принципах нової гуманітарної моделі інвалідності: включення, відкритої невизначеної особистості, еволюційності та нормалізації, що передбачає перебудову всієї економічної, освітньої, юридичної та політичної системи відповідно до нових суспільних стандартів. Відтак важливим чинником успішного впровадження інклюзії є розвиток та становлення України як соціальної держави [1, с. 122–127].

Основою здобуття вищої освіти є державні освітні стандарти, обов'язкові для всіх студентів, незалежно від стану їхнього здоров'я. Тільки за такого підходу до навчання особи з інвалідністю можуть стати висококваліфікованими фахівцями конкурентоспроможними на ринку праці. Проте визначальними є умови, створені закладом вищої освіти для забезпечення доступу для здобуття вищої освіти. Заклади вищої освіти (ЗВО) можна тут поділити на чотири категорії: ЗВО спеціального типу, ЗВО класичного типу, ЗВО інтегрованого типу та ЗВО інклюзивного типу.

Навчання студентів у ЗВО спеціального типу передбачає формування контингенту студентів з інвалідністю однієї нозології. Це значно полегшує організацію підтримки їхнього навчання, але, фактично, призводить до їхньої сегрегації. У деяких ЗВО класичного типу на виконання державного замовлення також можуть формуватися окремі академічні групи спеціального типу зі студентів з інвалідністю однієї нозології. При цьому за межами навчального процесу студенти знаходяться у звичайному студентському середовищі, в яке можуть інтегруватись. Але за умови, що ЗВО буде здійснювати супровід. Навчання у ЗВО інтегрованого типу передбачає спільне навчання студентів з особливими освітніми потребами з

нормативними студентами. Така форма навчання визнає за людьми з інвалідністю рівні права на здобуття вищої освіти і потребує від ЗВО певних зусиль для забезпечення реалізації політики рівних можливостей. Навчання та виховання студентів з інвалідністю здійснюються в інтегрованих групах. Особливістю навчання студентів з інвалідністю в інтегрованому освітньому середовищі є те, що, сприймаючи їх як рівних, до них висуваються такі ж вимоги з боку ЗВО, як і до інших студентів.

Процес навчання осіб з особливими освітніми потребами тісно пов'язаний з процесом їхньої соціалізації впродовж всього життя. Тому інтеграція людей у навчальний процес суттєво полегшує їхню подальшу інтеграцію у суспільство, оскільки передбачає спільне навчання людей з інвалідністю з нормативними студентами. Але інтеграція людей з різними нозологіями в освітнє середовище ще не гарантує їм учасникам рівного доступу до навчання, оскільки у деяких з них можуть бути специфічні освітні потреби. Тому для забезпечення рівних можливостей для освіти людей з інвалідністю необхідно запровадити комплекс заходів, що забезпечують створення інклюзивного середовища у закладі вищої освіти.

Відтак, навчання у ЗВО інклюзивного типу передбачає не лише спільне навчання студентів з особливими освітніми потребами з нормативними студентами, а й організацію супроводу навчання та соціальної інтеграції студентів з особливими освітніми потребами. Тільки таким чином в інклюзивному освітньому середовищі можна компенсувати функціональні порушення, що впливають на якість навчання студентів з особливими освітніми потребами, і надати особам з інвалідністю необхідну підтримку.

Література

1. Давиденко Г. В. Роль інклюзивної освіти у розвитку та становленні України як соціальної держави. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2017. № 14. 319 с.

2. Давиденко Г. В. Упровадження соціальної інклюзії у закладах вищої освіти: бар'єри та шляхи їх подолання. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля* : науковий журнал. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. Дніпро : ТОВ «Роял Принт», 2018. Вип. № 2 (16). 344 с.

Ганна Деркач, психолог, викладач Навчально-наукового центру соціально-психологічної підтримки, професійного розвитку та сприяння працевлаштуванню Чорноморського національного університету імені Петра Могили (Україна)

ანნა დერკაჩ, ფსიქოლოგი, პეტრო მოგილას სახელობის შავი ზღვის უნივერსიტეტის სოციალური და ფსიქოლოგიური დახმარების, პროფესიული განვითარების და დასაქმების, კვლევისა და ტრენინგის საგანმანათლებლო და სამეცნიერო ცენტრის ლექტორი (უკრაინა)

Ольга Шликова, психолог, координатор ГО «Майстерня добра» (Україна)

ოლგა შლიკოვა, ფსიქოლოგი, არასამთავრობო ორგანიზაციის "კეთილი საქმეების სივრცე"-ს წევრი (უკრაინა)

ОНЛАЙН-ГРУПИ ПІДТРИМКИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ У ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე სტუდენტთა ონლაინ მხარდაჭერის ჯგუფები უმაღლესი განათლების ფსიქოლოგიური სამსახურის საქმიანობაში

Сьогодні в умовах карантину та дистанційного навчання у закладах вищої освіти (ЗВО), пов'язаних з пандемією COVID-19, вимагає використання сучасних онлайн-технологій не тільки у навчальному процесі, а й у діяльності психологічної служби.

Центром соціально-психологічної підтримки, професійного розвитку та сприяння працевлаштуванню Чорноморського національного університету (ЧНУ) імені Петра Могили в онлайн-форматі впроваджуються такі психологічні практики: психологічні консультації, тренінги, тренінг-марафони, кінотренінги та групи підтримки.

У період карантину особливо гострою постає потреба у психологічному супроводі студентів з інвалідністю. Вона зумовлена вимушеною соціальною ізоляцією молоді, невизначеністю у подальшому майбутньому, низкою потужних негативних емоцій та почуттів, які переживаються студентами у зв'язку з втратою можливості для активної самореалізації та взаємодії з

однолітками. Оскільки в ЧНУ імені Петра Могили у 2020–2021 н. р. навчається 75 студентів з інвалідністю різних нозологій, для якісного психологічного супроводу означеної соціальної групи поруч з індивідуальними онлайн-консультаціями активно проводяться онлайн-групи підтримки.

Онлайн-групи підтримки спрямовані на моніторинг та гармонізацію психоемоційного стану студентської молоді з інвалідністю у період карантинних обмежень. Зустрічі відбуваються 1 раз на тиждень тривалістю 2 години (на платформі Zoom, яка повноцінно відповідає вимогам конфіденційності, безпечності та має необхідні технічні можливості). На основі аналізу досвіду роботи, визначимо переваги та обмеження упровадження онлайн-формату для діяльності груп підтримки, а саме:

1. Обмеження: нестійкий інтернет-зв'язок може призвести до зниження якості звуку чи відеотрансляції або її припинення (як наслідок – неправильне тлумачення почутого, неякісне опрацювання важливих елементів заняття); відсутність безпосередньої взаємодії / контакту між учасниками (за таких умов формування довірливих стосунків потребує більше часу і зусиль від психолога).

2. Переваги: можливість одночасного «підключення» великої кількості учасників до роботи в реальному часі, не зважаючи на карантинні обмеження, погодні умови, місце проживання студентів; створення безбар'єрного простору відкритого спілкування та атмосфери довіри (завдяки яким учасники заняття можуть відчувати підтримку психолога та один одного); використання платформи Zoom не потребує спеціального навчання.

Структура занять онлайнгрупи підтримки передбачає три етапи, особливості реалізації яких представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Структура занять онлайн групи підтримки студентської молоді з інвалідністю в умовах карантину

<i>Назва етапу</i>	<i>Результати учасників</i>	<i>Методи групової роботи</i>
1. Встановлення загальних цілей роботи групи та індивідуальних цілей учасників	<ul style="list-style-type: none"> - знайомство з учасниками / вітання учасників - формування запиту / очікуваних результатів роботи у групі - набуття досвіду відкритого та щирого спілкування 	Бесіда, арттехніки

<i>Назва етапу</i>	<i>Результати учасників</i>	<i>Методи групової роботи</i>
2. Моніторинг та гармонізація психоемоційного стану учасників	<ul style="list-style-type: none"> - експрес діагностика психо-емоційного стану - емоційна підтримка, зняття напруги - саморозкриття учасників - усвідомлення свого психо-емоційного стану обговорення актуальних емоцій і почуттів зниження прояву негативних емоцій та почуттів (тривоги, відчуття самотності тощо) - пошук ресурсів 	Бесіда, арттехніки, техніки роботи з асоціативними метафоричними картками
3. Рефлексія	<ul style="list-style-type: none"> - розуміння себе, своїх потреб та можливостей - усвідомлення власних змін і досягнень - продукування особистісно-значущих цілей діяльності - формування навичок самопомоги у ситуаціях невизначеності 	Рефлексивні техніки та техніки цілепокладання, арттехніки, техніки роботи з асоціативними метафоричними картками

Участь у роботі груп підтримки надає можливість студентам з інвалідністю висловлювати власні думки і бути почутими, знаходити спільну мову з іншими студентами та налагоджувати соціальні контакти з оточенням за допомогою онлайн-комунікації; усвідомлювати та обговорювати особисті емоції та почуття, не турбуючись про осуд чи неприйняття; знижувати емоційну напругу, яка виникає у ситуації невизначеності та соціальної ізоляції в період карантину; отримати досвід відкритого та щирого спілкування з людьми, які мають схожі проблеми та переживають подібні труднощі.

Лада Захарова, психолог, викладач Навчально-наукового центру соціально-психологічної підтримки, професійного розвитку та сприяння працевлаштуванню Чорноморського національного університету імені Петра Могили (Україна)

Лада Захарова, Пётро моგილას სახელობის შავი ზღვის უნივერსიტეტის სოციალური და ფსიქოლოგიური დახმარების, პროფესიული განვითარების და დასაქმების, კვლევისა და ტრენინგის საგანმანათლებლო და სამეცნიერო ცენტრის ლექტორი (უკრაინა)

Наталія Сараєва, координатор з питань соціального спрямування та дослідження інновацій в інклюзії Навчально-наукового центру соціально-психологічної підтримки, професійного розвитку та сприяння працевлаштуванню Чорноморського національного університету імені Петра Могили (Україна)

ნატალია სარაევა, პეტრო მოგილას სახელობის შავი ზღვის უნივერსიტეტის სოციალური და ფსიქოლოგიური დახმარების, პროფესიული განვითარების და დასაქმების, კვლევისა და ტრენინგის საგანმანათლებლო და სამეცნიერო ცენტრის სოციალური მიმართულების და ინოვაციების კოორდინატორი (უკრაინა)

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОТРЕБ У СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОМУ СУПРОВОДІ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდების სოციალურ- ფსიქოლოგიური დახმარების საჭიროებების კვლევა

Доступність, якість та різноманітність соціальних послуг є тим, що дає можливість отримання гідного рівня якості життя людей з інвалідністю та їхніх родин.

Розвиток інклюзивних процесів в Україні триває. Зміни у законодавчій базі, пов'язані з соціальною, матеріально-технічною та фінансовою підтримкою осіб з інвалідністю, перегляд та оновлення Державних будівельних вимог щодо доступності будівель та суспільних просторів поступово наближають нашу державу до світових норм. Але інклюзія не обмежується тільки фізичним простором середовища: люди з інвалідністю мають такі ж

потреби у спілкуванні, навчанні, роботі, як і ті, хто не має функціональних обмежень, втім переживають певні труднощі у їхньому задоволенні.

Для дітей з інвалідністю на рівні держави та місцевих територіальних громад відкриваються центри розвитку, реабілітаційні центри, групи підтримки батьків; стали більш доступними послуги з фізичної реабілітації, соціально-психологічного супроводу (в Миколаївській області наразі створені 627 інклюзивно-ресурсних центрів); поступово в країні впроваджується інклюзивне навчання. Але це все, у більшості випадків, поки що створюється для осіб віком до 18 років. Після настання 18 років можливості людини з психофізичними порушеннями здоров'я у соціально-психологічній підтримці, фізичній реабілітації, навчанні суттєво зменшуються, а потреби у них залишаються, і часто навіть збільшуються.

Зрозуміло, що люди з інвалідністю та їхні сім'ї потребують специфічних послуг. І бажано, щоб надання таких послуг здійснювалося якісно і більш-менш компактно. Одним із варіантів розв'язання цієї проблеми видається створення Центрів реабілітації для молоді з інвалідністю (Центр). У місті Миколаєві Центр для осіб віком 18+ знаходиться у стані розбудови.

У серпні-жовтні 2020 р. працівниками ЧНУ ім. Петра Могили Ладодою Захаровою та Наталією Сараєвою за сприяння Департаменту праці та соціального захисту населення Миколаївської міської ради та за участі громадських організацій та об'єднань м. Миколаєва (ГО «Сильні разом», ГО Миколаївська обласна організація «Союз осіб з інвалідністю України», ГО «Діалог», ГО «Намисто друзів», ГО «Усмішка дитини», ФОК «Вікторія», УТОГ, УТОС) було проведено опитування серед осіб з інвалідністю. Основною метою опитування стало вивчення потреб у створенні Центру комплексної реабілітації молоді з інвалідністю («Центр 18+») у Миколаєві для надання у подальшому тих послуг, яких найбільш потребують потенційні клієнти Центру.

У процесі дослідження вивчалась низка питань, серед яких особливою значущістю вирізняються такі: доступність різних видів послуг, які мають надаватися установами соціального спрямування; готовність респондентів брати участь в організації діяльності «Центру 18+»; найбільш доступні способи отримання актуальної інформації; найбільш гострі проблеми, які необхідно вирішити особисто учасникам опитування та в м. Миколаєві загалом. Вибірка становила 250 респондентів.

На питання «Які саме послуги, на Вашу думку, мають надаватись в «Центрі 18+?» встановлено, що найбільш важливими є: 70,3 % – соціальна реабілітація та адаптація; 65,5 % – фізична реабілітація / ерготерапія; 62,4 % – можливість денного перебування людини з інвалідністю із супроводом спеціально підготовленого персоналу; 59,8 % – психологічна підтримка; 54,6 % – спеціально облаштовані приміщення / майданчики для самостійних занять фізкультурою під наглядом інструктора з ЛФК; 54,6 % – навчання навичок самообслуговування побутового / соціального (див. рис. 1).

Рис. 1. Актуальність соціальних послуг для молоді з інвалідністю

Варто наголосити на тому, що серед розмаїття потреб молоді з інвалідністю, потреба у психологічній підтримці вирізняється особливою значущістю, оскільки надає можливість для відновлення особистісних ресурсів у складні чи кризові періоди життєдіяльності. Респонденти зауважували на актуальність як групової, так і індивідуальної роботи та висловлювали бажання звернутися за допомогою до фахівців-психологів.

У процесі анкетування було встановлено: низький рівень доступності соціальних послуг, які мають надаватись установами соціального захисту, пов'язаний із недостатнім інформуванням цільової групи щодо можливостей отримання цих послуг та умов їхнього доступу. Також опитування показало, що вагома частина респондентів виявляє низький рівень довіри до профільних установ та тієї інформації, яка поширюється співробітниками чи представлена на сайтах.

Важливо відзначити той факт, що особливу роль у цьому анкетуванні відіграли громадські активісти. Саме вони пошири інформацію про опитування та способи його особистого проходження. Ця ситуація засвідчує вагомий потенціал регіональних ГО, який є надзвичайно важливим для підвищення рівня доступності соціальних послуг та реалізації прав людей з інвалідністю. Однак 60 % опитаних представників ГО бачать свою участь у створенні та діяльності «Центру 18+» тільки у ролі «розповсюджувачів» інформації, а готовність виконувати безпосередньо конкретні завдання виявили лише 15 %. Третина опитуваних не хоче або не має можливості брати активну участь в означеному питанні.

Досвід роботи установ такого типу свідчить, що найбільш успішними є ті, якими керують чи беруть активну участь в їхньому управлінні самі люди з інвалідністю або члени їхніх сімей. А якщо врахувати, що майже половина респондентів вже є членами громадських організацій м. Миколаєва, то існує проблема активності зацікавлених осіб, яка є важливим фактором просування будь-яких ініціатив та досягнення результату.

Узагальнюючи, зауважимо на такому: у молоді з інвалідністю є низка потреб, що засвідчують необхідність якісного соціально-психологічного супроводу. Він може реалізовуватися у формі індивідуальних психологічних консультацій, постійних груп підтримки, спеціально організованих корекційно-розвиткових занять тощо. Основна спрямованість психологічної допомоги цій соціальній категорії полягає у сприянні активізації життєдіяльності, проєктуванню майбутнього, реалізації особистісно-значущих цілей.

Тома Какабадзе, активіст з обмеженими можливостями, співзасновник ГО «ЗМІНИ ДЛЯ РІВНИХ ПРАВ», консультант з питань безбар'єрного доступу муніципалітету мерії м. Батумі, координатор проекту «Центр підтримки та інформаційних послуг підтримки – Аджарія» ГО «КОАЛІЦІЯ ДЛЯ ВІЛЬНОГО ЖИТТЯ» (Грузія)

თომა კაკაბაძე, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდა აქტივისტი; დამფუძნებელი და თავმჯდომარე – ა/ო "ცვლილებები თანაბარი უფლებებისათვის"; კოორდინატორი – შშმ პირთა მხარდაჭერისა და საინფორმაციო უზრუნველყოფის ცენტრში; ადაპტირების კონსულტანტი – ქ. ბათუმის მერიაში; IV კურსის სტუდენტი – ფსიქოლოგიის სპეციალობაზე (საქართველო)

СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ГРУЗИНСЬКОЇ МОЛОДІ З ОБМЕЖЕНИМИ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე საქართველოს ახალგაზრდობის სოციალური საქმიანობა

საქართველოში, 2003 წელს, შშმ აქტივისტების მიერ დაფუძნდა "კოალიცია დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის" (CIL), რომელიც აერთიანებს, თემაზე მომუშავე 26 – ორგანიზაციას.

CIL, მუშაობს შემდეგი ძირითადი მიმართულებებით: საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება; შშმ პირთა წარმომადგენლობითი ორგანიზაციების გაძლიერება რეგიონებში; კანონმდებლობის სრულყოფა; უნივერსალური დიზაინის დანერგვა; დამოუკიდებელი ცხოვრების ბანაკების განხორციელება.

დამოუკიდებელი ცხოვრების ბანაკები 5-დღიანია და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა გააქტიურებას, ეტლის მიხმარების და დამოუკიდებელი ცხოვრების უნარ-ჩვევების სწავლებას ემსახურება.

აჭარის რეგიონში ახალგაზრდა აქტივისტების მიერ 2013 წელს დაფუძნდა ორგანიზაცია "ცვლილებები თანაბარი უფლებებისათვის", რომელიც დაფუძნების დღიდან შშმ პირთა უფლებების დაცვას,

საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მათ ჩართულობას, ადვოკატირების კამპანიების წარმოებას და დასაქმებას ემსახურება. ამ მიზნით ორგანიზაცია სკოლებსა და უნივერსიტეტებში რეგულარულად ატარებს საინფორმაციო ტრენინგ-სემინარებს შეზღუდული შესაძლებლობის შესახებ. ასევე, მართავს კულტურულ-შემეცნებით აქტივობებს. ხელს უწყობს, როგორც ჟესტური ენისა და სოციალური საწარმოს იდეის პოპულარიზაციას ასევე, მოხალისეობრივი კულტურის დანერგვა-განვითარებას.

2018 წლიდან, აჭარაში, სამეგრელოსა და იმერეთში "კოალიცია დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის" პროექტის ფარგლებში შეიქმნა "შშმ პირთა მხარდაჭერისა და საინფორმაციო უზრუნველყოფის ცენტრი" (Peer Center), რომელთა ძირითადი მიზნებია: თანასწორთა მხარდაჭერა (Peer to Peer Support) ინდივიდუალურად – კონსულტაციით, რჩევით, გამოცდილების გაზიარებით; საინფორმაციო და თემატური შეხვედრები ახალგაზრდების ცნობიერების ამაღლების მიზნით – სკოლებში, უნივერსიტეტებში, ცენტრის ბაზაზე; ადვოკატირება და ლობირება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საკითხების.

Covid-19-ის პანდემიის დროს, ცენტრის ბაზაზე შეიქმნა მოხალისეობრივი ჯგუფი, რომლებმაც სახლში მარტო დარჩენილ შშმ პირებს სურსათი, ჰიგიენური ნივთები და სხვა სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი საშუალებები მიაწოდეს.

ცენტრის მიერ ადვოკატირების შედეგად 2019 წელს, ისტორიაში პირველად მოხდა ბათუმის პლაჟის ადაპტირება შშმ პირებისათვის.

У 2003 р. в Грузії активісти з обмеженими можливостями створили Коаліцію за незалежне життя (КНЖ), що складається із 26 організацій, які працюють у спільній тематиці.

КНЖ працює за такими основними правилами: підвищення поінформованості суспільства; посилення представницьких організацій молоді з обмеженими можливостями у регіоні; удосконалення законодавства; упровадження універсального дизайну; реалізація таборів самостійного проживання.

Табори для самостійного проживання розраховані на 5 днів і служать для активізації людей з обмеженими можливостями, формування навичок використання інвалідних візків та самостійного життя.

У 2013 р. молоді активісти в регіоні Аджарія заснували організацію «Зміни за рівні права», яка з моменту свого створення займається захистом прав людей з обмеженими можливостями, їх участю у громадському житті, проведенням кампаній із захисту інтересів і працевлаштування. З цією метою організація регулярно проводить інформаційні семінари з питань інвалідності у школах і університетах. Також вона керує культурно-пізнавальною діяльністю, сприяє просуванню ідеї мови жестів і соціального підприємництва, упровадженню і розвитку культури волонтерства.

У 2018 р. в Аджарії, Самегрело та Імереті в рамках проєкту «Коаліція за незалежне життя» був створений «Центр взаємної підтримки та інформаційної підтримки» (ЦП), основними цілями якого є: індивідуальна підтримка з боку однолітків (ІПО) за допомогою порад, обміну досвідом; проведення інформаційних та тематичних зустрічей для підвищення обізнаності молоді в школах, вузах та центрі; захист та лобіювання інтересів людей з обмеженими можливостями.

Під час пандемії Covid-19 на базі центру було створено групу волонтерів, яка забезпечувала продуктами харчування, предметами гігієни та іншими предметами першої необхідності людей з обмеженими можливостями, які залишились в соціальній ізоляції без догляду вдома.

У результаті діяльності Центру в 2019 р. вперше в історії Батумський пляж був адаптований для людей з обмеженими можливостями.

Мариам Келенджеридзе, студентка Батумского государственного университета имени Шота Руставели (Грузия)

მარიამ კელენჯერიძე, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტი (საქართველო)

ЭМОЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ РЕБЕНКА

С ЗАДЕРЖКОЙ В РАЗВИТИИ

ემოციური მახასიათებლები განვითარების

შეფერხების მქონე ბავშვებში

Развитие – это процесс, который начинается в утробе матери и продолжается на протяжении всей жизни. Кроме того, человеческий мозг быстрее всего растёт в раннем возрасте. Именно в этот период важно выявлять проблемы, связанные с развитием, и способствовать развитию. Согласно исследованиям, раннее вмешательство снижает риск развития поведенческих расстройств, увеличивает посещаемость ребенком школы и уровень занятости.

Вероятно, что уровень развития каждой сферы влияет и на другие сферы. Эмоции – одна из важнейших, нарушении стабильности которой мешает развиваться личности в целом (стремиться, мотивировать и, следовательно, социализироваться). Эмоции и чувства – значимая часть человеческой жизни. Они обуславливают способность человека помогать, преодолевать трудности в обучении, творчестве или работе. Эмоции и чувства часто определяют жизненные цели человека (безразличным и незаинтересованным людям сложно ставить цель, бороться за нее и добиваться успеха).

Эмоциональная связь между матерью и ребенком давно открыта психиатрами и психологами. Приятные или неприятные ожидания, выражения любви и других чувств напрямую влияют на развитие психики плода и клеточной памяти, на развитие основных качеств, которые он сохраняет на протяжении всей жизни. Современные исследования доказывают, что разделение любви с новорожденным, прослушивание приятной музыки и тихая беседа напрямую оказывают воздействие на интеллект ребенка.

Пример из практики. Девочка 5 лет, у которой диагностировали задержку развития. Задержка развития, в основном, проявлялась в речи (говорит короткими фразами, с трудом сохраняет последовательность в речи, испытывает

сложности при составлении рассказа, писать и читать не умеет), также были выраженными признаками задержки познавательной способности. В дородовой период у матери были проблемы со здоровьем и на девятом месяце беременности рекомендован постельный режим. Роды прошли без осложнений. 2,5 года ребенок развивается нормально, кроме отношения к окружающим: она терпеть не могла, если мать во время прогулки с кем-то разговаривала. До 4 лет наблюдалась слабая дифференциация эмоций. Эмоциональное состояние ребенка в норме. Поведенческих расстройств не имеет. В моторной сфере проблем нет. Ребенок активный и гибкий.

Как упоминалось выше, нарушение одной области затрагивает и другие области, поэтому было принято решение провести исследование по различным модульностям (использовались тесты, интервью и наблюдения). В процессе работы было выявлено, как регуляция эмоциональной сферы и установление душевного покоя у ребенка сказываются на его речи.

На основании анализа результатов исследования можно сказать, что у бенефициара хорошо развиты когнитивные процессы, такие как память и мышление. Задержка в развитии в основном проявлялась в речи, которая улучшалась после проведенной коррекционной работы (ребенок мог говорить и формировать мысли более внятно). Темперамент: меланхолик, но он не является «чистым» (ребенку доставляет удовольствие отношения с людьми, он ориентирован на положительные факторы в большей мере, чем на отрицательные). Во взаимодействии проявляет стеснительность, но со временем открывается (застенчивость девочки говорит о ее эмоциональности).

Помимо проведенных тестов, интервью с матерью также подтверждает, что эмоциональное состояние ребенка, в основном, спокойное и гармоничное. Девочка положительно реагирует на каждую ситуацию: она думает, что если ее ответ положительный, она вызовет лучшую реакцию у других людей. Эмоциональное состояние усиливается в положительной эмоциональной среде, что способствует положительной динамике коррекционной работы.

Людмила Литва, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Україна)

ლიუდმილა ლითვა, სოციოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი, კიევის ტარას შევჩენკოს სახელობის ეროვნული უნივერსიტეტის სოციალური მუშაობის დეპარტამენტის დოცენტი (უკრაინა)

НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У ПРАВОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПІДТРИМКИ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

უკრაინის კანონმდებლობა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა დახმარების სამართლებრივი უზრუნველყოფის შესახებ

Як відомо, у січні минулого 2019 року, Верховною Радою України був прийнятий новий Закон України «Про соціальні послуги», що набув чинності з 1 січня 2020 року [1]. Це не перший законодавчий акт України, що регулює правовідносини у сфері соціального захисту населення, зокрема у сфері надання соціальних послуг. Передусім, Закон визначає види послуг, які представлені на ринку соціальних послуг, порядок організації надання таких соціальних послуг, умови створення та функціонування реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг, а також класифікатора соціальних послуг, державний стандарт соціальних послуг, представляє систему надання соціальних послуг та джерела її фінансування, а також забезпечує регуляцію адміністративно-управлінської сфери та кадрового забезпечення сфери надання соціальних послуг. Необхідність прийняття нового Закону було зумовлено впровадженням вітчизняної реформи децентралізації адміністративно-територіального устрою та самоврядування територіальних громад.

Згідно з Законом України «Про соціальні послуги», до надавачів соціальних послуг державного та комунального секторів належать надавачі соціальних послуг, утворені органами, зазначеними у частині 1 статті 11 цього Закону, діяльність яких фінансується за рахунок коштів відповідного бюджету / бюджетів (тобто державного або бюджету територіальної громади). Це означає, що кожна територіальна громада, бюджет якої складає 60 % від усіх бюджетних зборів громади, на підставі визначеного переліку потреб у соціальних послугах на наступний рік, має виділити кошти зі свого бюджету на надання таких

послуг. При цьому немає потреби фінансувати соціальні послуги, що бюджетуються централізовано державою, але під час формування бюджету громади такі послуги мають бути вказані разом із джерелом фінансування. Усі інші послуги мають бути фінансово забезпечені із бюджету громади. У такому разі громада має два шляхи для реалізації програми забезпечення соціальними послугами: утримувати та фінансувати установи і організації комунальної власності, що надають соціальні послуги, або залучати шляхом соціального замовлення, державно-приватного партнерства, конкурсу соціальних проєктів, соціальних програм тощо надавачів відповідних соціальних послуг із недержавного сектора.

Кожен із цих шляхів має свої переваги та недоліки для конкретної територіальної громади, які зумовлені різними факторами – від розміру громади, її географічним розташуванням, історією створення та функціонування централізованої системи надання соціальних послуг у цій місцевості, різноманіттям соціальних послуг тощо. І якщо переваги здебільш очевидні під час вибору громадою стратегії забезпечення соціальними послугами, то на недоліках побіжно необхідно зупинитися.

Законодавець надає самостійність громаді у прийнятті рішення щодо забезпечення соціальними послугами (Розділ IV): або закупити у недержавному секторі шляхом соціального замовлення – у підприємств та організацій недержавної форми власності, благодійних організацій та фондів, фізичних осіб-підприємців, надавачів соціальних послуг з числа фізичних осіб, що не здійснюють підприємницьку діяльність, або фінансувати комунальні підприємства та організації з надання соціальних послуг та залучати державні організації та установи, що надають соціальні послуги. Як видно, Законом передбачено широку автономію кожної окремої територіальної громади щодо забезпечення населення соціальними послугами, разом із тим зберігається за державою функція нагляду за якістю їхнього надання.

Як було вказано вище, відповідно до цього Закону, до надавачів соціальних послуг недержавного сектора належать також фізичні особи – підприємці та фізичні особи, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності.

Можна звернути увагу на новели цього Закону у частині визначення серед надавачів соціальних послуг фізичних осіб – підприємців (ФОП) та

фізичних осіб, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності.

Перша з них стосується фізичних осіб-підприємців, тобто Законодавець дозволяє територіальним громадам замовляти соціальні послуги не тільки у недержавних організацій, фондів, а й у окремих підприємців, якщо якість цих послуг відповідає професійним стандартам. Як простий приклад можна навести ситуацію, коли кваліфікований соціальний працівник реєструється як фізична особа-підприємець та може надавати соціальні послуги з консультування, супроводу, догляду тощо на підставі соціального замовлення від уповноваженого органу громади, а також усім громадянам, що звертаються за такими послугами до фізичної особи-підприємця на платній основі.

Другою новелою Закону «Про соціальні послуги» стало уможливлення вирішення проблемних питань сімей, що опікуються важкими невиліковними хворими, мають дітей або родичів із важкими формами інвалідності і змушені, таким чином, надавати соціальні послуги з догляду за членами своєї сім'ї без здійснення підприємницької діяльності. Вперше Законодавець легітимізував такий вид зайнятості та законодавчо врегулював певні гарантії соціального захисту для осіб, що здійснюють цілодобовий догляд за членами своєї родини.

Фізичні особи, які надають соціальні послуги з догляду відповідно до цього Закону без здійснення підприємницької діяльності, можуть надавати соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі отримувачам соціальних послуг з числа членів своєї сім'ї, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права і обов'язки та є:

- 1) особами з інвалідністю I групи;
- 2) дітьми з інвалідністю;
- 3) громадянами похилого віку з когнітивними порушеннями;

4) невиліковно хворими, які через порушення функцій організму не можуть самостійно пересуватися та самообслуговуватися;

5) дітьми, яким не встановлено інвалідність, але які є хворими на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежні), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, дітьми, які отримали тяжку травму, потребують трансплантації органа, потребують паліативної допомоги.

Перелік зазначених тяжких захворювань, розладів, травм, станів дітей, яким не встановлено інвалідність, затверджує Кабінет Міністрів України (ст. 13, п. 6 Закону).

Очевидно, що вказані новели розширюють групу отримувачів соціальних послуг, до якої входять сім'ї, у яких проживають дорослі та діти з інвалідністю, а також діти, яким не встановлено інвалідність, але яким абсолютно необхідне забезпечення соціальними послугами. Також новели дозволяють батькам та опікунам самим надавати такі соціальні послуги на професійній або на непрофесійній основі, і, таким чином, забезпечити свою самозайнятість, що, у свою чергу, врегульовує чутливі питання соціального страхування та соціального забезпечення сімей, у яких проживають дорослі або діти з інвалідністю.

Необхідно звернути увагу, що актуальними сьогодні залишаються питання приведення відповідно до норм Закону України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 р. підзаконних актів щодо вказаних вище категорій надавачів соціальних послуг.

Література

1. Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.

Антоніна Львовичкіна, доктор психологічних наук, професор кафедри соціальної роботи Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Україна)

ანტონინა лиеვოჩкіна, ფსიქოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, კიევის ტარას შევჩენკოს სახელობის ეროვნული უნივერსიტეტის სოციალური მუშაობის დეპარტამენტის პროფესორი (უკრაინა)

ПРОЦЕС ВКЛЮЧЕННЯ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ У СОЦІАЛЬНИЙ ПРОСТІР

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდების სოციალურ სივრცეში ჩართვის პროცესი

Одним із основних завдань соціального працівника із людьми з інвалідністю є сприяння соціальній інклюзії цієї категорії.

Соціальна інклюзія – це процес і мета збільшення ступеня участі всіх громадян у соціумі. І насамперед тих, що мають труднощі у фізичному чи розумовому розвитку. Процес соціальної інклюзії передбачає розробку і застосування таких конкретних рішень, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь в академічному і суспільному житті. Поняття інклюзії близьке за значенням з поняттям «інтеграція» та протилежне до поняття «сегрегація».

Особливо важливою соціальна інклюзія для молодих людей: учнів старшої школи, студентів, робочої молоді, оскільки вони лише розпочинають торувати свій шлях у доросле суспільство. Разом із тим, молоді люди з інвалідністю не хочуть бути окремою частиною, що відгороджена суспільством, у якому виражено існують два полюси ставлення до людей з інвалідністю: гіперопіка та байдужість.

Ось що пише з цього приводу Юлія Л.:

«Мені багато чого дає спілкування зі здоровими... Коли ти з ними спілкуєшся, починаєш розуміти, що у них також є маса проблем і випробувань. Вони також мають певний травматичний досвід. Ти приходиш до висновку, що будь-яка людина – і особлива, і щаслива, травмована в тому чи іншому сенсі. І нічим від тебе не відрізняється.

Це можливо зрозуміти тільки при неформальному і досить глибокому особистому спілкуванні. Це пізнання "здорових" дає не менше, ніж спілкування та взаємопідтримка у колі людей, що мають інвалідність. Можливо, навіть, більше.

Напевно, саме інклюзивне співтовариство, таке, куди люди з інвалідністю входять, але не переважають, співтовариство за інтересами (де цей інтерес НЕ інвалідність), для якоїсь хорошої спільної справи – це набагато краще, краще ніж моделі: "здорові" допомагають "інвалідам" або "інваліди" допомагають іншим "інвалідам". Хоча у деяких випадках, коли це необхідно можуть існувати й такі моделі взаємодії.

Разом із тим, для мене важливо не відчувати, що до тебе ставляться як до об'єкта благодійності, наприклад, або з якоюсь часткою відсторонення аж до байдужості, що є у тій чи іншій мірі неадекватно».

Досвід соціальної інклюзії Юлії Л. – непоодинокий. Саме тому до інклюзії потрібно готувати усіх членів соціуму, а особливо використовувати допомогу суб'єктів, що мають інвалідність та знають ситуацію «зсередини» та слідуєть принципу «нічого для нас – без нас».

Отже, чим більше суб'єктів соціальної інклюзії буде залучено до активної участі у подоланні соціальних бар'єрів, тим успішнішим та щасливішим стане соціум загалом.

Ірина Лисенкова, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Чорноморського національного університету імені Петра Могили (Україна)

Ірина Лисенкова, фсіхологіურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, პეტრო მოგილას სახელობის შავი ზღვის უნივერსიტეტის ფსიქოლოგიის დეპარტამენტის უფროსი (უკრაინა)

Ольга Уваєва, студентка Чорноморського національного університету імені Петра Могили (Україна)

ოლგა უვაევა, პეტრო მოგილას სახელობის შავი ზღვის უნივერსიტეტის სტუდენტი (უკრაინა)

ОПИТУВАЛЬНИК СУЇЦИДАЛЬНОГО РИЗИКУ თვითმკვლელობის რისკის კვლევა ახალგაზრდებში

Сучасна молода людина постійно перебуває у стані напруги та стресу, пов'язаного з сучасним ритмом життя та постійним прагненням до саморозвитку, пошуком себе у суспільстві.

Значний вплив на емоційну сферу людини несе самоізоляція в умовах карантину, що ще більше може ускладнювати особистісні проблеми кожного психологічно здорового індивіда.

Проведене нами дослідження направлене на виявлення не лише ризику суїциду серед опитуваних, але й надання розуміння того, що суїцидальні нахили можуть виникати серед будь-якої категорії людей, а оскільки в умовах самоізоляції виникає постійна тривога та стан напруги, які діють як негативний посилюючий фактор, то в цьому опитувальнику були введені питання, направлені на визначення готовності конкретного індивіда до прийняття можливої психологічної допомоги з питань суїцидальних дій.

Проблема дослідження полягає у тому, що більшість людей вважають тему суїциду табуованою та уникають вирішення особистісних проблем, які можуть відзначатися як на соматичному рівні, так і на психічному рівні, ускладнюючи життя людини, та можуть призводити до аутоагресивних дій або до скоєння суїциду.

Розглядаючи проблему під цим кутом, необхідно розуміти та враховувати багатоманітність суїцидальних проявів і вміти їх відрізнити від аутоагресивної

поведінки, тому даний опитувальник складається з блоків питань, направлених на виявлення превалювання впливу на стан особистості як соматичних факторів, так і соціальних факторів, оскільки соціум відіграє провідну роль у формуванні особистості людини, у знаходженні свого місця у суспільстві і формуванні власної діяльності.

На нашу думку, вже існуючі опитувальники та шкали, подібні до створеного та запропонованого нами опитувальника, повинні постійно модифікуватися, оскільки темп життя у людей постійно змінюється, як і ситуації розвитку або занепаду посередництвом комп'ютеризації людської діяльності (людина в умовах самоізоляції ніби й перебуває у суспільстві, однак у неї відсутня можливість прямого емоційного контакту, що може ще більше впливати як чинник розвитку суїцидальних дій).

Суїцидальна поведінка має специфічний характер, оскільки включає в себе прямі та непрямі форми (латентний суїцид) аутодеструктивної поведінки, направленої на самого себе з усвідомленням цілі позбавлення себе життя. Однак, на нашу думку, причинами виникнення суїцидальних дій можуть бути різноманітні фактори, саме тому ми обрали опитувальник суїцидального ризику в модифікації Т. Н. Разуваєвої, однак нас цікавило співвідношення отриманих результатів проведеного нами дослідження зі шкалою антисуїцидального фактора (А.С.Ф.).

У співвідношенні оброблених балів шкала А.С.Ф. відрізняється від шкали створеного нами опитувальника, оскільки отримані бали за шкалою А.С.Ф. залежать від найбільш набраного коефіцієнта, який і є показником вітальності індивіда, однак загальна сума отриманих результатів за всіма питаннями у створеному нами опитувальнику залежить від найбільшого загального коефіцієнта із суми усіх представлених питань, які включають три типи впливу. Останнє питання є ключовим у розробленому нами опитувальнику, оскільки у ньому представлений варіант, який вказує опитуваному на можливість отримання психологічної допомоги та подолання почуття самотності, неприйняття у суспільстві конкретно з питань суїцидальних переживань.

Отриманий результат з кожного питання розглядається окремо експериментатором і обговорюється з опитуваним, визначаючи загальний вплив на отриманий у сумі результат. Такий тип обробки результату із застосуванням «бесіди» допомагає створити рапорт у психотерапевтичних

стосунках з клієнтом і надає спеціалісту можливість розуміння причини виникнення суїцидальних думок та обговорення їх з клієнтом.

У проведеному нами дослідженні за використанням обраних нами опитувальників взяло участь 38 осіб віком від 16–28 років, із них 11 осіб опинилися у зоні суїцидального ризику.

Література

1. Абрамян Н. Д. Психологічні особливості подолання депресії засобами тілесно-орієнтованої психотерапії. Житомир, 2018. 146 с.

2. Каневський В. І. Ситуация, надситуативность и парасуицид. *Суїцидологія*. 2013. № 1 С. 36–42.

3. Шнейдман Е. Душа самоубийцы. Нью-Йорк, 2001. 64 с.

4. Разуваєва Т. Н. Опросник суїцидального ризику по модифікації Т. Н. Разуваевой. *Форум психології*. 2014. № 2. С. 25–28. URL: <http://infourok.ru>. (дата звернення: 17.11. 2020).

5. Wasserman D. Suicide attempt and basic mechanisms in neural conduction: Relationships to the SCN9A and VAMP4 genes. New York, 2015. P. 165–182.

Леся Люта, кандидат соціологічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Україна)
ლესია ლიუტა, სოციოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი, დოცენტი, კიევის ტარას შევჩენკოს სახელობის ეროვნული უნივერსიტეტის სოციალური მუშაობის დეპარტამენტის უფროსი (უკრაინა)

ПРОБЛЕМАТИКА СВОБОДИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ **თავისუფლების პრობლემა სოციალური მუშაობის სფეროში**

Аналіз літературних джерел свідчить про досить різнопланову трактовку поняття «свобода». Сучасне розуміння свободи суттєво змінилося, після Великої Французької революції це була «свобода від», потім – «свобода для», а зараз найбільш актуальним, в ситуації карантинних обмежень, є вираз «свобода де», «свобода кого». У сфері соціальної роботи відбувається зняття бар'єрів на включення людей з інвалідністю та різними формами фізичного і розумового обмеження до повноцінного соціального функціонування.

Сучасний період розвитку соціальної роботи характеризується появою нових клієнтських запитів, а саме: навчання, працевлаштування, організація дозвілля людей з інвалідністю. Інклюзія проникла майже у всі сфери соціального буття. Суспільство стало вільним та відкритим для переважної більшості клієнтів соціальної роботи. Раніше тільки здорові та соціально корисні могли бути повноцінними членами соціуму, сьогодні будь-які прояви інакшості можуть бути інтегрованими. Сучасні тренди в соціальній сфері: навчання осіб з ментальними порушеннями, працевлаштування осіб з синдромом Дауна, свобода щодо статевої належності, права представників ЛГБТ-спільнот.

Відчуття свободи неможливе без встановлення меж: як тільки вони знімаються, ми починаємо цінувати те, що було поза межею. Однак свобода мало важить без поєднання її з певною мережею соціального забезпечення. Такі суттєві зрушення можливі були тільки за рахунок того, що змінилося розуміння того, що таке норма? Для ефективного функціонування суспільства вона завжди була одна, а зараз норм стало багато. Розширення простору свободи можливо було лише через трансформацію сутності соціальних норм.

Головна задача нашого дослідження-з'ясувати, як потрапити у простір свободи; як здійснюється вихід у простір свободи з процесуально-технологічної точки зору.

Формами обмеження свободи постають: 1) соціальна інституційність, нормативність, бюрократичність, ієрархічність; 2) жорстко технологічний спосіб розгортання життєвих процесів; 3) заданість у постановці цілей, залежність.

Простір свободи має такі характеристики: 1) спільність, горизонтальний мережевий спосіб взаємодії; 2) природний спосіб розгортання процесів, орієнтація на природний ритм; 3) довільність, автономність.

З функціональної точки ми можемо представити таку типологію поняття «свобода» (табл. 1).

Таблиця 1

Типологія поняття «свобода»

<i>Простір свободи</i>	<i>Форми обмеження свободи</i>		
	<i>Соціальна інституційність, нормативність, бюрократичність, ієрархічність</i>	<i>Жорстко технологічний спосіб розгортання життєвих процесів</i>	<i>Заданість у постановці цілей, залежність</i>
Спільність, горизонтальний, мережевий спосіб організації взаємодії	Лібералізм, громадянське, «відкрите» суспільство	Соціальні мережі, комп'ютерні ігри	Ігрові форми (історичні реконструкції: лицарських турнірів та бойових дій, бразильський карнавал)
Природний спосіб розгортання процесів, орієнтація на природний ритм	Традиційна патріархальна сім'я; визнання тварин частиною екосистеми мегаполісів	Самостійна організація життя в соціально значимих соціальних процесах (фріланс); організація сімейного життя згідно зі шлюбним контрактом	Закріплення розподілу сімейних обов'язків
Довільність, автономність	Наявність у бюрократичних організаціях креативних підрозділів, які реалізують власні завдання; соціальне проектування	Організація дистанційного навчання	Групове прийняття рішення та командна форма роботи

Головна риса свободи – це ступінь ймовірності. Лише наявність довільності, широкого кола можливостей, великої кількості варіантів дають відчуття свободи. Коли у взаємодії виникає прогнозованість, визначеність, відсутність вибору, ми переживаємо це як відчуття несвободи. Відповідно до параметрів аналізу, ми можемо визначити свободу як природний процес, який має багато можливостей розгортання та реалізується у горизонтальному способі взаємодії.

«Свобода» та «несвобода» як абсолют неможлива, вона має ступінь прояву. Кожного разу, опиняючись у новій соціальній ситуації, індивід враховуючи всі означені вище параметри, визначає ступінь своєї свободи. Здатність індивіда кожного разу адекватно оцінювати контекст та визначати можливі способи взаємодії є ознакою психічного здоров'я та соціальної ефективності.

Тетяна Надвична, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи, завідувач Психологічної служби Західно-українського національного університету (Україна)

Татіана Надєвниჩна, ფსიქოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი, დასავლეთ უკრაინის ეროვნული უნივერსიტეტის ფსიქოლოგიის და სოციალური მუშაობის დეპარტამენტის დოცენტი, ფსიქოლოგიური სამსახურის უფროსი (უკრაინა)

РЕАБІЛІТАЦІЯ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ У ЗВО: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

სპეციალური საჭიროების მქონე სტუდენტების რეაბილიტაცია უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში: პრობლემები და პერსპექტივები

Науковий аналіз великої кількості літературних, методичних та законодавчих джерел дають підстави стверджувати, що проблеми навчання людей з особливими потребами у закладах вищої освіти в нашій державі ще донедавна не були предметом спеціального наукового дослідження. Лише в останні роки намітилася тенденція до створення у деяких ЗВО теоретичного підґрунтя для практичного застосування освітньої системи інтегрованого навчання для таких студентів. Звичайно, її впровадження потребує залучення значних матеріальних і людських ресурсів. Але, насамперед, потрібно розуміти, яке коло проблем потребує уваги, з якими труднощами доводиться зустрічатися як тим, хто організовує освітній процес, так і тим, хто є споживачем цих послуг.

Почнемо з того, що сама ідея необхідності налагодження та функціонування окремих структурних підрозділів у складі ЗВО зазначена в Указі Президента України «Про національну програму професійної реабілітації та зайнятості осіб з обмеженими фізичними можливостями на 2001–2005 рр.» [1] та закріплена у законі «Про освіту» (Закон України від 7 грудня 2017 року №2233-VIII). У них обґрунтована доцільність створення центрів професійної, медичної і психосоціальної реабілітації, які мають на меті наукове і навчально-методичне забезпечення, психологічний супровід освітнього процесу та професійного навчання молоді з обмеженими можливостями у загально-освітніх, професійно-технічних та закладах вищої освіти, центрах медичної, професійної і соціальної реабілітації.

Але на шляху таких інновацій є багато об'єктивних та суб'єктивних перешкод, які заважають їх швидкому впровадженню. З одного боку, труднощі під час роботи зі студентами з особливими потребами пов'язані із необхідністю підготовки та пристосування матеріально-технічної та інфраструктурної бази ЗВО, адаптацією освітнього процесу, організацією медичної та соціально-психологічної реабілітаційної підтримки, що вимагає залучення додаткових людських, технічних та матеріальних ресурсів, яких доволі часто просто не вистачає. З іншого, – адаптація самих викладачів, психологів, соціальних педагогів до роботи в умовах інтегрованого навчання, коли вони мають володіти достатньо високим рівнем професійних знань і навичок, що є також достатньо проблематично для нашої держави, оскільки реабілітація у більшості випадків асоціюється із медициною, а не з психологією та педагогікою [2].

Також досвід проведених досліджень показав, що в забезпеченні успішного використання психологічного та соціально-педагогічного напрямків реабілітації найпріоритетнішим компонентом виступає адекватна оцінка внутрішнього потенціалу (ресурсу) молодої людини з особливими потребами, що є комплексним, інтегрованим показником її соціальної стійкості. Розглядаючи реабілітацію з точки зору такого підходу, можна стверджувати, що власний потенціал не просто сприяє оптимізації відновлення соціальних функцій молодої людини, а є однією з найважливіших ланок в загальній системі реабілітаційних заходів.

Численні обстеження студентів з особливими потребами дають змогу виокремити дві основні групи проблем, які відображають рівень внутрішнього потенціалу: 1) ті, що характеризують психічний стан студентів; 2) ті, що пов'язані з особливостями їх навчання та виховання. Так, наприклад, якщо говорити про функціональні психічні порушення, то їх постійно або часто відчують 23 % студентів з обмеженими можливостями, а труднощі у навчанні, які пов'язані із специфікою захворювання – повільність читання, запам'ятовування дат, термінів, важкість сприймання великих обсягів інформації тощо, спостерігається більш як у 35 % здобувачів освіти [3, с. 360].

Все це дає підстави виокремити найпоширеніші проблеми, з якими зіштовхуються студенти з особливими потребами: закомплексованість (переживання щодо наявної вади, замкнутість, відчуття неповноцінності тощо); надмірне бажання не виділятися з-поміж ровесників та бути як усі; страх

спілкування з ровесниками та незнайомими, замкнутість у сімейному колі тощо.

Звичайно, науковці розглядають багато форм та методів налагодження реабілітаційного процесу. На нашу думку, найбільш вдалою є ідея формування т. з. «малих інтегрованих академічних груп» як «... об'єднання людей, створення якого викликано об'єктивною необхідністю в співпраці і суб'єктивною потребою в спілкуванні» [2, с. 315].

Серед основних переваг групових форм роботи науковці виокремлюють такі: можливість створення в групі «суспільства в мініатюрі». Однією із найважливіших переваг функціонування таких груп є здобуття неповторного особистісного досвіду поведінки в мікросоціумі. При цьому особливо цінним є те, що група не пропонує еталонів поведінки, вона лише допомагає усвідомити емоційний стан, почуття, сформувані готовність до відповідальності особистості за своє майбутнє та життєдіяльність в цілому. Відтак, основною метою роботи групи є реабілітація кожного у власному сприйнятті, думках, почуттях, прийняття реального життя, реставрація почуття гідності та оптимізму.

Література

1. Указ Президента України «Про національну програму професійної реабілітації осіб з обмеженими можливостями на 2001–2005 роки» від 13 липня 2001 р., №519/2001. Зб. нормативно-правових актів України щодо діяльності центрів реабілітації дітей з функціональними обмеженнями. Київ : Соцінформ, 2004. С. 5.

2. Таланчук П. М., Кольченко К. О., Нікуліна Г. Ф. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому освітньому середовищі : навч.-метод. посіб. Київ : Соцінформ, 2004. 128 с.

3. Томчук М. І., Комар Т. О., Штукатурова Д. З. Особливості самооцінки і тенденції у поведінці студентів з особливими потребами. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами* : зб. наук. праць. Київ, 2004. Вип. 1 (3). С. 359–364.

Людмила Опанасенко, начальник Навчально-наукового центру соціально-психологічної підтримки, професійного розвитку та сприяння працевлаштуванню Чорноморського національного університету імені Петра Могили (Україна)
ლიუდმილა ოპანასენკო, პეტრო მოგილას სახელობის შავი ზღვის უნივერსიტეტის სოციალური და ფსიქოლოგიური დახმარების, პროფესიული განვითარების და დასაქმების, კვლევისა და ტრენინგის საგანმანათლებლო და სამეცნიერო ცენტრის უფროსი (უკრაინა)

**ВИКОРИСТАННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИХ
ТА ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ІГОР У ПРОЦЕСІ НАДАННЯ
ПСИХОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ
პროფორიენტაციისა და ტრანსფორმაციის თამაშების გამოყენება
ფსიქოლოგიურ მომსახურებებში შეზღუდული შესაძლებლობების
მქონე ახალგაზრდებისთვის**

У житті кожної людини настає момент, коли їй необхідно обрати професію. Цей вибір часто зробити важко через низку причин: людина не може визначитись серед розмаїття спеціальностей, вона не орієнтується у своїх професійних інтересах, схильностях, здібностях, можливостях; у неї недостатньо знань про професії, які користуються попитом на ринку праці, про переваги та труднощі певної професійної діяльності; особистість відчуває на собі тиск з боку сім'ї, педагогів, друзів, які намагаються вплинути на її професійний вибір або не готова взяти на себе відповідальність в аспекті професійного самовизначення. Особливі труднощі у питанні професійного виборуникають у молоді з інвалідністю.

У ситуації утруднення вибору професії бажано звернутися за допомогою до профорієнтолога – фахівця, який надає необхідну психологічну допомогу: проводить профорієнтаційну діагностику, здійснює професійне консультування з хвилюючих питань щодо професіогенезу, розробляє та упроваджує у роботі з клієнтами профорієнтаційні розвиваючі заняття, тренінги тощо.

Профорієнтолог у своєму арсеналі має низку професійних інструментів (опитувальників, технік, вправ, ігор). Методи надання профорієнтаційних послуг сьогодні активно розвиваються та удосконалюються, адже психологами-практиками розробляються нові засоби надання профорієнтаційних послуг.

Однією із таких розробок є авторська профорієнтаційна настільна гра «100 кроків до успішного вибору».

Гра «100 кроків до успішного вибору» належить до настільних просвітницько-розвивальних ігор. Її переваги пов'язані з особливостями використання гри цього виду у професійній діяльності психологів: 1) гра має широкий спектр завдань, інтерактивний характер та високу інформаційну продуктивність; 2) глибокий рівень засвоєння інформації досягається завдяки емоційним переживаннями, активній соціальній взаємодії, обміну думками, досвідом, активізації рефлексії; 3) стиль подання інформації під час гри сприяє формуванню настанов та моделей відповідальної поведінки; 4) в ігровій формі роботи здійснюється низка психодіагностичних процесів, пов'язаних із вивченням провідних навчальних інтересів, схильностей, мотивів діяльності, особистісних якостей.

Використання гри «100 кроків до успішного вибору» передбачає якісну реалізацію її трьох основних етапів: організаційного (налаштування на гру, організація ігрового простору, знайомство учасників з правилами роботи, заповнення вихідних даних про гравця), дослідницького (опрацювання тематичних ігрових зон), рефлексивного (обговорення загальних результатів гри, їхня фіксація, індивідуальна та групова рефлексія).

Для вільного просування особистості до актуальних для неї змін і перетворень була розроблена та апробована трансформаційна гра «Шлях до успіху» (автори: Л. Опанасенко, Г. Любінецька, Д. Гулькова).

Вплив на молодь з інвалідністю у процесі гри здійснюється через посилення активно-оптимістичної життєвої позиції та розвиток здатності до побудови життєвих перспектив. Під дією гри змінюються настанови та переконання щодо значущості тієї чи іншої діяльності, активізується внутрішня мотивація до змін і перетворень, актуалізуються професійно-орієнтовані інтереси, розкриваються індивідуальні ресурси та нереалізовані можливості, трансформується ставлення до труднощів, розвивається здатність до продуктивної рефлексії, відповідальність, ініціативність на шляху до бажаного майбутнього тощо.

У Т-грі «Шлях до успіху» відображені ключові аспекти психологічних ігор цього виду. Формат проведення гри: Т-гра синтезує у собі психологічне консультування, коучинг та психотренінг. Структурна організація ігрового процесу Т-гри «Шлях до успіху» у роботі з молоддю з інвалідністю: знайомство

(формування довіри в учасників гри, створення сприятливої психологічної атмосфери); налаштування (включення в ігровий процес, визначення індивідуального запиту); правила (упорядкування ігрової взаємодії); власне гра (реалізація індивідуальних цілей гри); рефлексія (усвідомлення результатів гри та емоцій, які з ними пов'язані); зворотній зв'язок (визначення ставлення до гри, оцінка ними свого самопочуття наприкінці гри).

Важливо зауважити: використовуючи у роботі з молоддю з інвалідністю зазначений вище інструментарій, слід пам'ятати про важливість фіксації основних аспектів ігрового процесу (в індивідуальну картку гравця). Це можуть бути думки, переживання, прагнення, висновки.

Про максимальну включеність гравців в ігровий процес свідчить бажання не просто дійти до фінішу, здобути першість у грі, а виражене прагнення пізнати себе, прагнення змін і трансформацій в самоорганізації молоддю з інвалідністю власної життєдіяльності.

Оксана Партенадзе, психолог, старший викладач Навчально-наукового центру соціально-психологічної підтримки, професійного розвитку та сприяння працевлаштуванню Чорноморського національного університету імені Петра Могили, начальник департаменту соціальних проєктів та розвитку грузинської будівельної компанії «Авангард», автор та координатор україно-грузинського проєкту «ДОЛАЮЧИ БАР'ЄРИ», координатор ГО «Майстерня добра»

ოკსანა ფარტენაძე, ფსიქოლოგი, შპს „სამშენებლო კომპანია ავანგარდი“-ს სოციალური პროექტებისა და განვითარების დეპარტამენტის თავმჯდომარე, პეტრო მოგილას სახელობის შავი ზღვის უნივერსიტეტის სოციალური და ფსიქოლოგიური დახმარების, პროფესიული განვითარების და დასაქმების, კვლევისა და ტრენინგის საგანმანათლებლო და სამეცნიერო ცენტრის უფროსი ლექტორი, უკრაინულ-ქართული პროექტის "ბარიერების გადალახვა" ავტორი და კოორდინატორი, არასამთავრობო ორგანიზაციის "კეთილი საქმეების სივრცე"-ს კოორდინატორი (უკრაინა / საქართველო)

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЮ СЛУЖБОЮ ЗВО ІНТЕРАКТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗІ СТУДЕНТАМИ З ОБМЕЖЕНИМИ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე სტუდენტებთან პიროვნულ-პროფესიონალური კომპეტენციების განვითარების ტექნოლოგიის უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების ფსიქოლოგიური სამსახურის დანერგვის მახასიათებლები

Сучасний темп розвитку суспільства та економіки, швидкі зміни та переорієнтація ринку праці, а також виклики пандемії COVID-19 визначають особистісно-професійні компетентності фахівця як передумову його конкурентоздатності та благополуччя. Серед них: адаптаційна мобільність, рефлексивність, активна життєва позиція, суб'єктність, здатність до самоуправління, цілепокладання, проєктне мислення та особистісна конкурентоздатність.

Інклюзія передбачає рівний доступ та можливості для професійної освіти, працевлаштування та самореалізації молоді з інвалідністю. Як на ринку праці, так і у реалізації власного бізнесу успіх залежить від професіоналізму особистості

та її особистісних ресурсів (особистісних, професійнозначущих компетентностей та якостей) та суб'єктної позиції щодо власного життя та майбутнього.

Інтерактивна психологічна технологія спрямована на розвиток особистісно-професійних компетентностей студентів, складається з чотирьох технологічних кроків, які включають різні форми роботи психологічної служби ЗВО і реалізуються в процесі всього періоду навчання в такій послідовності: перші три технологічних кроки (1) знайомство-діагностика-психологічна допомога; 2) проблематизація; 3) проектування) реалізуються на I курсі навчання і потребують проведення в академічних групах у повному складі. 4-ий технологічний крок (психологічний супровід реалізації проекту) проводиться на 2–4 курсах навчання і передбачає участь у тренінгових заняттях з елементами організаційно-діяльнісних та трансформаційних ігор (проводяться в академічних групах на кожному курсі), спрямованих на психологічний супровід реалізації власного проекту та процесу професіогенезу студентів, проектування альтернативних сценаріїв життєздійснення за необхідності.

Соціальні стереотипи та установки, неготовність суспільства та стигматизація дуже часто формують у молоді з інвалідністю пасивну, об'єктну позицію та невпевненість щодо майбутнього, що унеможливорює вихід у проектну діяльність та потребує включення корекційних компонентів до технології. Тому одним з перших етапів роботи зі студентами з інвалідністю є індивідуальні психологічні консультації та організація роботи у групах взаємопідтримки, на які запрошуються успішні люди з обмеженими функціональними можливостями. З метою надихнути студентів, допомогти повірити в себе і майбутнє, стати більш впевненими у собі та зайняти активну, суб'єктну життєву позицію гості розповідають свою історію успіху, складнощі та перемоги, які виникали на їхньому професійному шляху.

Участь у таких інтерактивних формах роботи, як тренінг, організаційно-діяльнісні та трансформаційні ігри допомагають студентам з обмеженими функціональними можливостями включитися у взаємодію, відчутти себе частиною команди, проявити себе та усвідомити свої сильні сторони та ресурси, розставити свої життєві пріоритети та побудувати віддалені життєві перспективи та проєкт свого майбутнього як конкурентоздатного фахівця. А на етапі супроводу реалізації проекту важливим ресурсом для студентів з інвалідністю є робота з тьютором.

Вікторія Саковська, студентка Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (Україна)

ვიქტორია საკოვსკა, ვ.ო. სუხომლინსკის სახელობის ნიკოლაევის ეროვნული უნივერსიტეტის სტუდენტი (უკრაინა)

ПСИХОЛОГІЧНІ МАРКЕРИ ХІКІКОМОРИ В ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ З ОБМЕЖЕНИМИ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В УМОВАХ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ

"Хікікоморис" ფსიქოლოგიური მარკერები შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოზარდებში საკარანტინო შეზღუდვებით

Актуальність обраної проблематики пов'язана, насамперед, з новою епідеміологічною ситуацією та карантинними обмеженнями, що проявляються в усіх сферах життєдіяльності. Особливої значущості вона набула саме серед осіб юнацького віку з обмеженими функціональними можливостями.

Основними факторами, що сприяють набуттю маркерів хікікоморі, виступає: зміна соціальної ситуації розвитку, труднощі адаптаційного періоду в соціальному оточенні з урахуванням особливих потреб особистості. Такий вектор розвитку призводить до інтенсифікації переживання відчуження, ізольованості, самотності, що знижує якість життя молоді з особливостями психофізичного розвитку, негативно впливає на здатність до самореалізації. Саме тому виникає необхідність у дослідженні цього феномена для ефективного вирішення проблеми.

У сучасному науковому соціономічному просторі терміном «хікікоморі» (від яп. 引きこもり, «той, хто замкнувся») позначається особистість, котра (протягом тривалого періоду часу) нівелює соціальні норми, сторониться контактів з суспільством, прагне повного усамітнення, відмовляється залишати батьківський дім [3; 4; 5]. Проблема хікікоморі привернула увагу світової наукової спільноти у 2013 році, коли книгу японського вченого-психіатра Тамакі Сайто «Хікікоморі: Вічні підлітки» переклали англійською.

Австралійський соціальний антрополог Дж. Робертсон термін «хікікоморі» розкриває через психологічний механізм захисту, а саме – опір соціальному тиску: невдачі різного типу призводять до соціальної ізоляції, якої можливо уникнути, добровільно відсторонившись від світу [5].

О. І. Франкова термін «хікікоморі» розкриває через соціальний та психопатологічний феномен, пояснюючи його через соціальну ізоляцію (без участі в житті суспільства) та соціальне відчуження (без взаємодії навіть в колі родини). Вчена додає, що тяжка форма добровільної соціальної самоізоляції є проявом низки психічних розладів, перерахованих у МКХ-10 [3].

Усамітнення М. Nishida, S. Kikuchi, K. Fukuda, S. Kato розглядали як обмежений в часі акт добровільного фізичного відсторонення особистості від суспільства [4]. Термін «відчуження» сучасні українські дослідниці наукової психологічної царини Т. Ю. Довбій [1] та С. Г. Корчагіна [2] пояснюють через психічні стани, які характеризуються втратою почуття власної суб'єктності, егоцентризмом, егоїзмом та негативізмом.

О. І. Франкова, вивчаючи обрану проблематику, виокремила таку класифікацію ознак, притаманних соціально-відчуженій особистості: 1) надзалежна (надмірна залежність від гіперопікаючих батьків); 2) дезадаптивна взаємозалежна (розуміння важливості взаємозалежності і негативні наслідки незалежності; усвідомлення власних вад паралельно з усвідомленням власної неможливості з ними впоратись); 3) контрзалежна (відмова від формування близьких стосунків через ідею, що соціальна відчуженість звільняє від тиску часу, фізичних навантажень, соціальних обов'язків тощо). Вчена додає, що соціальне відчуження здійснюється через неможливість адаптації до соціального середовища та його змін [3].

Аналіз наукових досліджень сучасної української [2; 3] та зарубіжної літератури [4; 5] дозволив виокремити типові ознаки хікікоморі: реверсія режиму «день-ніч» (коли людина змінює режим сну не через фізичні особливості, а через занадто сильне захоплення мережею Інтернет, віртуальними «подібними друзями» тощо), нехтування базовими потребами (задовольняються паралельно з Інтернет-зайнятістю), прояв агресії (без зрозумілої для того причини: на себе, рідних і оточення), наявність сильного психологічного напруження в колі оточення; низька самооцінка, невпевненість у собі, відсутність сепарації.

Отже, однією з умов карантинних обмежень є вимушена самоізоляція, котра має типові для юнацтва з обмеженими функціональними можливостями ознаки. Вони призводять до певних наслідків, одним з яких є добровільне тривале усамітнення, що є до вподоби самій особистості, а тому призводить до набуття маркерів хікікоморі. Крім того, однією з причин набуття маркерів

хікікоморі є психологічні механізми захисту, котрі «включаються» як опір соціальному тиску, необхідності адаптації, фізичних навантажень тощо.

Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо у дослідженні маркерів хікікоморі серед осіб різних вікових категорій з обмеженими функціональними можливостями в умовах карантинних обмежень та розробці тренінгової програми, спрямованої на профілактику та корекцію досліджуваної проблеми.

Література

1. Довбій Т. Ю. Проблема диференціації споріднених до феномену самотності понять у сучасній психологічній науці. *Вісник Національного університету оборони України 4 (23). Питання психології*. Київ : НУОУ, 2011. Вип. 23. С. 115–122.
2. Корчагина С. Г. Генезис, виды и проявления одиночества. Москва, 2005. 196 с.
3. Франкова О. І. Психологічна корекція соціальної самоізоляції. *Медична психологія*. Харків, 2018. С. 17–23.
4. Jogging Therapy for Hikikomori Social Withdrawal and Increased Cerebral Hemodynamics: A Case Report / M. Nishida, S. Kikuchi, K. Fukuda, S. Kato. *Clinical Practice & Epidemiology in Mental Health*. 2016. № 12. P. 38–42.
5. Robertson J. Men and masculinity in modern Japan. Australian & New Zealand, 2015. 236 p.

Лілія Тищенко, кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології Маріупольського державного університету (Україна)

ლილია ტიშჩენკო, ფსიქოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი, მარიუპოლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პრაქტიკული ფსიქოლოგიის დეპარტამენტის დოცენტი (უკრაინა)

ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА ТІЛЕСНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В СИТУАЦІЇ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ОБМЕЖЕННЯ

პიროვნების სხეულობრივობის ფსიქოლოგიური პრობლემა ფუნქციური შეზღუდვის პირობებში

Сучасна психологічна наука спирається на концептуальне твердження про наявний діалектичний зв'язок між складною системою тілесної організації індивіда та його психічними утвореннями. Предметом розгляду стає тіло як основа Я; тілесність як матеріальна основа свідомості та самосвідомості; усвідомлення єдності Я і тіла як передумова формування суб'єктно-об'єктних відносин.

Аспекти включення тілесного буття у світ людини, в його культуру, суспільні відносини, діяльність та існуючі протиріччя знаходяться у фокусі філософського осмислення [1]. Психологія визначає поняття тілесності як інтегральної сукупності властивостей та якостей особистості, що визначає індивідуально притаманний їй спосіб розгортання тілесного потенціалу в конкретних умовах життєдіяльності.

Онтогенетично саме власне тіло виступає відправною точкою в освоєнні світу, а це означає, що надбання дитиною тілесного досвіду створює можливість виокремлення себе із загальної картини навколишнього як самостійного та активного суб'єкта. Це означає, що «тілесне/фізичне Я» виступає етапом розвитку самосвідомості дитини – становлення її тілесної самоідентичності [2].

Принципово важливо: в структурі «Я-концепції» виокремлюються три компоненти, що складаються як сукупність установок особистості щодо себе: *образ-Я* як уявлення індивіда про себе; *самооцінка* як афективна оцінка цього уявлення; потенційна *поведінкова реакція* та конкретні дії як проєкція образу-Я та самооцінки. Важливо, що розвиток «Я-концепції» в цілому та окремих

компонентів зокрема відбувається під впливом зовнішніх чинників, в тому числі контактів із значущими іншими, під впливом яких складається уявлення людини щодо себе.

Прогресивний розвиток образу-Я, як певного ядра особистості, передбачає збалансовану взаємодію двох провідних механізмів: виникнення у самосвідомості конфліктних сенсів Я, що надає поштовху самопізнанню та емоційним переживанням щодо себе [5], а також дія мотиву «гармонізації самосвідомості», який врівноважує ці переживання [6].

Дія цього мотиву пов'язана з подоланням протиріч, які зазвичай викликані оцінками навколишніх (занадто високими або низькими), а також несподіваними результатами власної діяльності, та спрямована на те, щоб «захистити» позитивне самосприйняття, набутий рівень самоповаги, тобто відгородити Я-концепцію від руйнівних впливів та викривлень.

Наявне функціональне обмеження/інвалідизація виступають потужним чинником виникнення в самосвідомості індивіда ряду протиріч, наслідком яких можуть стати неспецифічні зміни у структурі та змісті образу-Я. В ситуації фізичного/соматичного порушення переживання незадоволеності власними фізичними даними, фіксація на фізичному дефекті впливають на формування стійкого уявлення щодо обмеженості власного тілесного Я, на загальний рівень самооцінки, самовідношення та самоприйняття.

Більш того, враховуючи той факт, що фізичне Я (образ тіла) є невід'ємним структурним компонентом картини світу особистості, який опосередковує сприйняття нею соціальної реальності (за визначенням М. М. Бахтіна, «ми відчуваємо себе вкоріненими в світі через власне тіло»), наявне фізичне порушення стає базовим чинником виникнення незадоволення власним життям та життям як таким в цілому.

За результатами досліджень, будь-які намагання до зміни власного тіла пов'язані не з реальними тілесними параметрами, а зі складною єдністю сприйняття власного тіла та відношення до нього.

На наш погляд, перспективним напрямком психологічної роботи з особистістю з обмеженими можливостями здоров'я є аспекти розгляду тілесного потенціалу як латентної можливості реалізації тілесності, а також рефлексія тілесного потенціалу як процес усвідомлення індивідом особистого тілесного досвіду [3; 4].

Вивчення змісту та особливостей рефлексії людиною з обмеженими функціональними можливостями власного тіла як специфічної форми репрезентації нею власної сутності як психотілесної істоти, а через це – і як фактору конструювання нею певних життєвих перспектив, відповідних продукту саморефлексії власного досвіду тілесного буття можуть стати відправною точкою надання дієвої допомоги представникам цієї категорії та попередження виникнення в них особистісних деформацій [7].

Література

1. Жаров Л. В. Человеческая телесность: философский анализ. Ростов на-Дону : Изд-во РГУ, 1988. 128 с.
2. Крэйн У. Психология развития человека: 25 главных теорий. Санкт-Петербург : Всадник, 2007. 249 с.
3. Ложкин Г. В. Феномен телесности в Я-структуре старшеклассников и содержании их жизненных проектов. *Психологический журнал*. 2004. № 2. С. 27–33.
4. Рождественський А. Ю. Тілесність та її потенціал у психологічному просторі життя людини. К. : Знання, 1999. 50 с.
5. Столин В. В. Самосознание личности. Москва : Издательство Московского Университета, 1983. 284 с.
6. Чеснокова И. И. Самосознание личности. Теоретические проблемы психологии личности. Москва : Просвещение. 2004. 225 с.
7. Швалб Ю. М., Тищенко Л. В. Майбутнє і сьогодення студентів з обмеженими функціональними можливостями: психологічні аспекти. Київ : Основа, 2015. 239 с.

Юрій Швалб, доктор психологічних наук, професор, завідувач лабораторії екологічної психології Інституту психології Г. С. Костюка НАПН України (Україна)

Іური Швалб, ფსიქოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, უკრაინის გ.ს. კოსტიუკის სახელობის პედაგოგიურ მეცნიერებათა აკადემიის ფსიქოლოგიის ინსტიტუტის ეკოლოგიური ფსიქოლოგიის ლაბორატორიის უფროსი (უკრაინა)

**ПСИХОЛОГІЧНІ КОМПОНЕНТИ СОЦІАЛЬНОГО
БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ**
**შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური
კეთილდღეობის ფსიქოლოგიური კომპონენტები**

Сфери «психологія» та «соціальна робота», на мій погляд, є соціально пов'язаними. Неможливо змінити життя людей з обмеженими функціональними можливостями, якщо ми не змінимо психологію і цих людей, і суспільство.

Перша теза полягає в тому, що в Україні досі відносно інвалідності переважає абсолютно застаріла для психології і соціальної роботи медико-економічна форма визначення інвалідності. Інвалідність визначають за ступенем можливості індивідів включатися до трудової та економічної діяльності. Я розумію, що для будь-якого суспільства це важливо, але це визначення та ті діагнози, які ставить МСЕК, нічого не дають ні соціальним працівникам, ні психологам для того, щоб організувати реальну допомогу і підтримку людей з інвалідністю. Тому перша теза полягає в тому, що нам, психологам, соціальним працівникам, потрібно виробити своє узгоджене розуміння того, що таке інвалідність, які обмеження виникають у зв'язку з інвалідністю.

Коли ми просто говоримо «обмежені функціональні можливості», то це лише політкоректний вислів. У нас немає чіткого розуміння, що це таке, власне кажучи, а що саме обмежено? Що обмежено на психологічному рівні? Чи є у людини з інвалідністю, наприклад, обмеження в особистісному зростанні і самореалізації? Чи є обмеження в соціальних контактах і взаємодії, і це

психологічне чи соціально-психологічне обмеження? А чи є обмеження у людини на її індивідуальному рівні?

У нас немає на сьогоднішній день чіткої категоризації за базовими психологічними структурами особистості. І, на мою думку, це першочергова задача, яка повинна враховуватися. Тобто потрібно скласти певний спільний протокол міжнародною мовою, який розглядається як особлива експертна форма, що давала б підстави соціальним працівникам і психологам надавати цільову, конкретну допомогу і підтримку людям, які потребують такої підтримки.

Особливо це стосується людей, які в досить дорослому або підлітковому віці отримують травми або важкі захворювання, що призводять до інвалідності. Потрібно добре розуміти, що це така подія, що зненацька і кардинально змінює життя. І питання не полягає лише в тому, щоб провести деякі процедури реабілітації. Психолого-соціальна проблема полягає в тому, щоб допомогти людині прийняти ці умови, що змінилися і допомогти їй знайти себе, свою можливість самореалізації, свою можливість активності.

Але є ще одна сторона цієї справи: страждає не тільки людина, у якої раптово з'являється інвалідність, і не важливо, чи це хвороба, травма або нещасний випадок, або ще щось інше, страждає і сім'я в цілому. І потрібно розуміти, що допомога сім'ї і допомога індивіду – це різні види допомоги. І якщо допомога індивіду, в будь-якому випадку, повинна бути спрямована на розвиток самостійності і можливості самореалізації в цьому житті, то, мені здається, допомога сім'ї, в першу чергу, повинна бути спрямована на те, щоб знайти нові форми організації життя, які б забезпечували благополуччя сім'ї і її членів. Нещастя чіпає не тільки індивіда, нещастя поширюється на всіх близьких, тому необхідно відновлення або встановлення в нових умовах нової форми благополуччя, бо вже неможливо повернутися назад. Це і є першим базовим завданням будь-якої психологічної та соціальної допомоги.

І друга теза. Крім того, що ми повинні робити акцент на ключову точку ось цієї можливості самої людини з інвалідністю ставати на шлях власної самореалізації і можливості діяти, є ще один, з моєї точки зору, важливий аспект, а саме – оцінка власного життя. Оцінка себе і оцінка життя – це різні речі. І з моєї точки зору, основна проблема і складність полягає в тому, що в умовах інвалідності для дуже багатьох втрачається не тільки можливість здійснення тих чи інших життєвих функцій, втрачається одночасно

осмисленість життя. І одне із завдань психологічної підтримки – це допомогти людині організувати і вибудувати повноцінність життя, тобто її насиченість усіма можливими аспектами наших почуттів, переживань, мислення і взаємин.

Повноцінність життя людини є для всіх складним явищем, але для людей з інвалідністю це стає великою проблемою, бо інвалідність, як правило, призводить до обмеження не тільки функціональних можливостей, але і до обмеження можливостей організації власного життєвого простору і життєдіяльності. А звідси виникає переживання того, що життя «проходить повз», людина з інвалідністю втрачає складову наповненості і повноцінності.

І тому я ще раз підсумую. Є кілька ключових точок: перша – нам потрібно отримати функціональне поняття, тобто адекватне можливостям вибудовувати психологічні та соціальні практики за допомогою розуміння того, що ж таке інвалідність в психологічному сенсі цього слова; друга – ми маємо розуміти, що допомога людям з інвалідністю має будуватися одночасно хоча б за двома лініями: з одного боку, це лінія допомоги їхній самостійності і самореалізації, а з іншого, – забезпечення умов повноцінності життя. Третя – допомогу людям з інвалідністю потрібно відрізнити від допомоги сім'ям. Допомога сім'ям є не менш значущою. Але допомога сім'ям, з моєї точки зору, повинна бути спрямована на створення можливості досягнення певного рівня життєвого благополуччя.